Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Danskeren 1

Citation: Grundtvig, N. F. S.: ”Danskeren 1”, i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1848_941-com-root.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

Læs CC0-erklæringen

danskerne.

digtene.

asalæren; Grundtvig opdeler det nordiske myte- og sagnstof i tre perioder, asamål, bjarkemål og kragemål. Asamål omhandler de nordiske guder.

det herlige, lykkelige år.

vejledere, lærere, her: folk, der er belærende.

den brave, hæderlige kvindes; den danske kvindes.

ufrie.

held, gode skæbne.

universitet; højere læreanstalt.

personer, der på sessionen har trukket sig (helt el. delvis) fri for militærtjenestes; her også: de dygtige skytters.

nuværende.

helten, krigeren.

visse andres.

det danske sprog.

sigter formentlig til Grundtvigs *Brage-Snak om Græske og Nordiske Myther og Oldsagn for Damer og Herrer, (Foredrag, holdte i Vinteren 1843-44)*; egl. gengivelse af det norrøne 'Bragarœður' (da. 'Brages samtaler'), anden titel for Skjaldskabslæren i *Snorres Edda.*

bord til bræt- el. terningspil.

følelsesmæssig; inderlig.

det danske sprog.

folkets røst.

held, gode skæbne.

almen.

universitet; højere læreanstalt.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

skribenter, forfattere.

allerede.

særlig.

sædvanligvis.

lærde verden; læsende publikum.

ganske vist.

tvivler dog endnu ikke på.

ikke.

alle mulige, alskens.

brave, agtværdige mænd; danske mænd.

lærde verden; læsende publikum.

tydeligere.

henlagte el. hengemte skrifter.

mindre skrift, som udsendes i stort oplag.

ganske vist, helt sikkert.

usandsynligt.

nuværende.

lærde verden; læsende publikum.

nationalitetens.

af sig selv, uden hold i virkeligheden.

rigtignok.

skarp.

dvs. syntes.

bevæge sig frem langsomt og med forsigtighed.

afgjort, bestemt.

bortset fra (hvis).

få den tanke el. indskydelse, finde på.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 2.157, og Grundtvig 1845, nr. 2.045.

således omtrent, deromkring.

vilje.

den modsatte side, den anden.

danske konger.

bemærkelsesværdige, interessante.

hellere, snarere.

her også: mest pinlige, ubehagelige.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.515, og Grundtvig 1845, nr. 1.637.

helte, krigere.

upålidelig, lumsk person.

upålidelige, lumske person.

fik lejlighed til det, så sit snit til det.

upålidelig, underfundig person.

dvs. gode venner.

opfostret af Odin.

hjælper (i nøden).

ikke.

nabo.

upålidelig, lumsk person.

naboer.

nødvendigvis.

hverken.

asalæren; Grundtvig opdeler det nordiske myte- og sagnstof i tre perioder, asamål, bjarkemål og kragemål. Asamål omhandler de nordiske guder.

lærde verden; læsende publikum.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.915, og Grundtvig 1845, nr. 2.388.

asalæren; Grundtvig opdeler det nordiske myte- og sagnstof i tre perioder, asamål, bjarkemål og kragemål. Asamål omhandler de nordiske guder.

skriver sig enten fra, stammer enten fra.

humør, energi.

tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 1.560, og Grundtvig 1845, nr. 2.258. Sene betyder langsommelige.

jorden.

danskerne.

tyskerne.

åbenlyst.

jf. ordsproget ‘det, som kommer i ulvs mund, vil ikke ud igen’, Mau 1879, nr. 10.883, og Grundtvig 1845, nr. 2.803.

ty., fanden tage det.

indlysende, en oplagt sag.

bestemme.

ty., vældige, mægtige.

fagudtrykket; det kunstige udtryk.

jernlænker, fodlænker.

slægtleds, generationers.

heltes, krigeres.

andet end, undtagen.

bestemmer selv over.

taler tysk (nedladende).

bestemme over.

strides, slås.

skændes, kævles.

hvad enten.

muslimer.

dø af skam.

kan kalde (optativ).

forunderlig; underfuld.

inderlige; om hjertet betragtet som sæde for menneskets (tanker og) følelser.

generation; del af folket.

svigte.

i landet; på kamppladsen.

asalæren; Grundtvig opdeler det nordiske myte- og sagnstof i tre perioder, asamål, bjarkemål og kragemål. Asamål omhandler de nordiske guder.

asalærens tid; Grundtvig opdeler det nordiske myte- og sagnstof i tre perioder, asamål, bjarkemål og kragemål. Asamål omhandler de nordiske guder.

endnu.

således.

hemmeligt, i hemmelighed.

dvs. forblommet.

lovsangen.

mængden af afguder.

afgudernes himmel.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 6.189, og Grundtvig 1845, nr. 1.750.

begravet.

skrevet.

bogstaver.

i åndelig virksomhed, grebet af ånden.

lovsangen.

bær (imperativ pluralis).

før (imperativ pluralis).

byg (imperativ pluralis).

højloftede, prægtige sale.

kendetegn.

det herlige, lykkelige år.

endnu.

sprog.

her: asernes sprog.

også.

helt bestemt, afgjort.

asalæren; Grundtvig opdeler det nordiske myte- og sagnstof i tre perioder, asamål, bjarkemål og kragemål. Asamål omhandler de nordiske guder og deres tid.

gang, udvikling.

kilden, hvor man kan hente råd; sigter til Mimers brønd.

vise, åbenbare.

sædvanligvis.

byer.

i erindringen.

hentyder til kortspil, hvor man kan stikke andre kort med trumf og dermed få et stik; her: komme med (i egne øjne) gode argumenter; sætte trumf på.

uanset hvor mange.

sædvanligvis.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 6.840, og Grundtvig 1845, nr. 1.935.

skriftlige henvendelse.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

kort, kortfattet.

forfædre.

lærenemme.

dvs. lærte.

rynke.

grove, vandede morsomheder.

knyttede.

fra himlen nedfaldne.

opholdsstue for kvinder.

den gode smags, smagfuldhedens.

højst sandsynligt.

hverken.

boltre sig.

leve flot, føre stort hus.

højst sandsynligt.

moret sig.

ustyrlige, tøjlesløse.

afklare; oplyse.

anerkende.

undtagen.

på et nok så usandsynligt el. fantasifuldt sted.

bestemt, afgjort.

krigserklæring.

tydelig, indlysende.

heltemodig position; kampposition.

nødvendigvis.

åbenlyst.

krav.

kan være (optativ).

nødvendigvis.

stridens.

åbenlyst.

nødsaget.

således.

bekendtgørelser.

hverken.

ubetinget, blind tro.

prægtige; prangende.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrker.

(mindre, selvstændige) troppeafdelinger med stor bevægelighed.

i en håndevending, så let som ingenting.

udsætte sig for et stort stød.

åbenlyst.

energiske; kraftfulde.

tydelig, åbenlys.

tysk som rigssprog, dvs. uden dialektale træk.

eksistens.

sigter til *Holger Danske og Burmand*, DgF nr. 30.

dvs. lærte.

velsagtens.

mnty., 'udelt sammen'; sigter til det slesvig-holstenske politiske manifest (i omskrevet form fra 1840'erne) "up ewig ungedeelt" (mnty. 'for evigt udelt'), udstedt i Ribe i 1460.

danskerne; det danske sprog.

tyskerne; det tyske sprog.

dvs. søsterlod, om den mindre part ved deling (modsat broderpart).

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

praler.

slagmarken.

skriftlige henvendelse.

ydre; blændværk.

nedtrampede.

åbenlyst.

sag, der vedrører samvittigheden; sag, der må gennemtænkes samvittighedsfuldt.

dvs. lærte.

ganske vist.

allerede.

stads, ragelse.

åbenlyst; indlysende nok.

det herlige, lykkelige år.

blive klart, blive gennemsigtigt.

alluderer til Gyldenkam, den ene af de tre haner, der galer ved Ragnarok.

galede.

kongetrone.

endnu.

helte-, krigerkonge.

kæntrede, kuldsejlede.

begravet.

sværdet.

afløser hinanden, følger efter hinanden.

tyskerne.

forfædres.

stridens.

blive klart, blive gennemsigtigt.

menneskelig kløgt.

den nye tidsalder, den nye storhedstid.

glimtede, flimrede.

første nymåne efter nytår el. helligtrekongersdag.

skin (impeativ pluralis).

bryd (imperativ pluralis).

endnu.

fredselskende, lykkebringende; som den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

herlige, lykkelige år; nye, gyldne tid.

gør (det) klart, dvs. i stand til at se tydeligt.

forfædres.

skal leve (optativ).

efterfølger.

klædt i den purpurfarvede kongedragt.

det herlige, lykkelige år.

gør (det) klart, dvs. i stand til at se tydeligt.

helte-, krigerånd.

det herlige, lykkelige år.

skal leve (optativ).

skal hævde, skal opretholde (optativ).

elskovssangens; mindedigtets.

skøn af tårer; skøn som tårer.

længe skal leve (optativ).

folkets frie røst.

længe skal leve (optativ).

således.

længe skal leve (optativ).

skarpt.

sværdet.

skal leve længe (optativ).

Valdemarerne er en samlebetegnelse for Valdemar 1. den Store og hans to sønner Knud 6. og Valdemar 2. Sejr.

på plads, i rette stilling.

skal brænde (optativ).

afklare; oplyse.

naboriger.

således (også).

den stærkes ret, jf. ordsproget ‘retten sidder i næven’, Mau 1879, nr. 7.866.

på stedet, med det samme.

helte-, krigerloven.

således.

i åndelig virksomhed, grebet af ånden.

holder tilbage.

således.

fæstning; garnison.

bestemmer dog over.

lykke; medgang.

helte, krigere.

rejser sig i trods, slår sig løs.

her også: fristedet.

helte-, krigerlov.

således (også).

endnu.

ser sit snit til, udnytter lejligheden til.

folkeforsamling; politisk forsamling, der repræsenterer folket; jf. de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

udveksler ord, diskuterer.

behov, fornødenhed; bedste.

kundskab; indsigt, visdom.

gang, udvikling.

tælles.

dvs. fagre, skønne.

synke ned.

således.

i blød.

verdens gang.

himmelbue.

endnu.

(lig)båre.

det herlige, lykkelige år.

også.

endog; endnu.

sørgefloret.

det herlige, lykkelige år.

tyskerne.

germanisme, af ty., ergänzen, fuldstændiggøres, gøres hel.

helte, krigere.

skal springe (optativ).

her også: i landet, dvs. i Danmark.

rømme op: rydde op.

brav, hæderlig kvinde; dansk kvinde.

gror (poetisk).

hjemmet i Dalarne i Mellemsverige.

stærke, kraftfulde.

sværd, våben.

dvs. list.

endnu.

tvundet tråd, garn; her udtryk for noget, der let brister.

trolddomsbånd, bånd, der binder med trolddom.

mylderet af afkom fra Lindormen.

(ubestemt stedsangivelse, folkevisestil).

brave, hæderlige kvinder; danske kvinder.

det ualmindelige mod og uforfærdetheden i kamp.

helte-, krigerlivet.

dvs. fagre, skønne.

endnu.

skjoldmøslægt.

syd.

sigter til *Holger Danske og Burmand*, DgF nr. 30.

tyskerne.

den agtværdige, brave mand; den danske mand.

uden.

erfares; rygtes.

til fordel for.

skjoldmøslægten.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

nærmer sig sin afslutning, går på hæld.

slår triller, synger.

bliver aften.

rundskrivelse.

ty., berømte el. navnkundige lærde.

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

ganske vist.

tyskerne; det tyske sprog.

allerede.

dialekten.

Ordsproget har ikke kunnet identificeres.

åbenlyst.

helt.

hverken.

elskelighed.

ægte tyske, helt igennem tyske.

sjællændernes.

satte de deres kraft ind på.

helt, kriger.

allerede.

som minimum.

afgjort, bestemt.

barske; grove.

udartet, degenereret.

åbenlyst.

tilbage, baglæns.

allerede.

nuværende.

fratage os besiddelsen af det gamle danske hertugdømme.

den oldenborgske slægt.

tyskerne; det tyske sprog.

nødvendigvis.

overfladiskhed.

slægts.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 4.881, og Grundtvig 1845, nr. 749.

slægt.

sandsynligvis.

kongeslægt.

undtagen.

truer dem.

mager, indfalden.

tønden med kreaturfoder.

udflugter, ekskursioner.

krigstogter.

ty., digtning og sandhed; sigter til Goethes sevbiografiske værk *Aus meinem Leben. Dichtung und Wahrheit* (1811-1814 og 1833).

den gøtiske (nordiske) helt.

den gøtiske (nordiske) skjald.

ønskede; som Grundtvig anfører: gad.

drev (gæk) med; gjorde til genstand.

gjorde til genstand.

dronningetrone.

velsagtens.

stik imod.

ganske vist.

lære dem at bruge deres forstand el. at opføre sig rigtigt.

udpine dem, volde dem store kvaler.

kammer.

sigter til Københavns Universitets bygninger på Frue Plads, der i ældre tid ofte blev omtalt som Studiegården. Da den gamle hovedbygning i 1836 var blevet afløst af den nuværende hovedbygning gik betegnelsen Studiegården imidlertid af brug.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 6.995, og Grundtvig 1845, nr. 1.988.

bekæmpe.

litterære sysler; studier.

Ordsproget har ikke kunnet identificeres.

ordsproget.

pralhalse; charlataner.

blændværk.

svær, vanskelig.

ganske vist, sandt nok.

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

dvs. i løn, i hemmelighed, skjult.

åbenlyst.

følelsesmæssigt.

kan koste (optativ).

Tyske Kancelli, som var et dansk centralforvaltningsorgan, ændrede i 1806 navn til Slesvig-holstenske Kancelli, fra 1816 kaldt Slesvig-holstensk-lauenborgske Kancelli indtil dets ophør som følge af ministerialreformen af 1848.

ty., hyggelighed, venlighed.

af.

gennemført brav.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

havde mistet orienteringen med hensyn til.

forulempelse.

den agtværdige, brave mand; den danske mand.

har mistet orienteringen, er blevet desorienteret.

urimelighed, uretfærdighed.

tilvirkning, fabrikat.

dvs. syntes.

nødvendigvis.

brave, hæderlige kvinder; danske kvinder.

transport af rejsende i en særlig lejet vogn, navnlig brugt om det hertil lejede køretøj.

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

den indtrængende opfordring.

velsagtens.

dvs. klike.

afgjort, bestemt.

de tysktalendes.

dvs. flove; åndløse.

moralfilosoffer.

åbenlyst.

bestemme over, styre.

nært beslægtede; nærtstående.

åbenlyst.

passende; velvalgte.

glanstid.

afklare; oplyse.

ikke var bevidst om sig selv.

sigter til Grundtvig selv, der siden 1839 havde været præst i Vartov Kirke.

dvs. lærte.

folkeviser.

undtagen.

nødvendigvis.

her: den tysk-nationale; egl. om tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

Tyskland.

i åndelig virksomhed, livlig sindsstemning.

giftslanger.

generation.

elskelighed.

afklarede; forvandlede, herliggjorte.

nuværende.

allerede.

opdrage (strengt).

indlysende; iøjnefaldende.

undtagen.

danskerne.

mage det, ordne det (sådan).

afklare; oplyse.

åbenlyst.

hverken.

særlig, usædvanlig.

forræderiet af Danmark.

let, nemt.

nødvendigvis.

sjællænder.

tilbageerobringen af Rendsborg.

stort skridt væk.

vaklede.

stort skridt fremad.

således.

forbigangne, svundne.

fattede, forstod.

dvs. i løn, i hemmelighed, skjult.

genkendte.

jf. ordsproget ‘syn går for sagn’, Mau 1879, nr. 9.911, og Grundtvig 1845, nr. 2.630. Her er betydningen modsat, dvs. at sagnet er bedre at støtte sig til end erfaringen.

nord.

således.

forunderligt.

således.

tyskerne.

således.

tyskerne.

allerede.

“Dansk Seier-Sang” blev trykt første gang omkring den 17. april 1848. Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

velsagtens.

interesse.

dvs. mundheld.

generation.

ty., ikke andet.

kraftigt, eftertrykkeligt.

dristige udtalelser.

sædvanligvis.

fordring.

straks, på stedet.

umistelige.

grove, barske.

ty., riget.

redegøre for.

sprænglærde.

allerede.

dvs. hvor vidt, hvor langt.

åbenlyst.

danskernes; det danske sprogs.

umistelige.

tyskerne; det tyske sprog.

danskerne; det danske sprog.

regering; administration.

folkeforsamling; sigter til de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

hverken.

velsagtens.

derudefra; blanding af tysk og dansk.

foran.

samtykke, billigelse.

hverken.

tungemål, sprog.

nuværende.

mine herrer.

bemærkelsesværdige.

togt, krigstogt.

umælende dyr.

midtover.

yde et godt arbejde, gøre god fyldest.

dvs. bessermachen, trang til i urimelig grad at ændre på andres el. eget arbejde.

vigter sig med Rødskæg; formentlig en allusion til kejser Frederik 1. Barbarossa.

overmagten.

forunderligt; underfuldt.

stilne, slå ned.

sløve, gøre uskarpe.

det ualmindelige mod og uforfærdetheden i kamp.

rygtes.

krigstogt.

tyskeren.

helte- el. krigerrige; helte- el. krigerkraft.

afgjort, bestemt.

dvs. syntes.

vækket.

sneg sig ind på os.

krigstogtet mod København.

sigter til tyskere fra de dele af Tyskland med tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

skammeligt.

giftslanger.

sovetryner; dovne mennesker.

vækket.

som om.

afgjort, bestemt.

dvs. trummerum.

sjællændere.

stået op.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 981, og Grundtvig 1845, nr. 530.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.515, og Grundtvig 1845, nr. 1.637.

skrogene af udrangerede orlogsskibe, som brugtes til at forsvare fx indløbet til en havn.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 263, og Grundtvig 1845, nr. 1.048.

bortset fra.

jf. ordsproget ‘hug er holdne varer’, man beholder det, man får; de prygl, man engang har fået, kan man ikke komme af med; Mau 1879, nr. 3.918, og Grundtvig 1845, nr. 1.155.

skrogene af udrangerede orlogsskibe, som brugtes til at forsvare fx indløbet til en havn.

skroget af et udrangeret orlogsskib, som brugtes til at forsvare fx indløbet til en havn.

svenskerne.

russerne.

åbenlyst; tydeligvis.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 3.519, og Grundtvig 1845, nr. 755.

var i vanskeligheder.

til dem på land.

afgjort, bestemt.

bekæmpede os.

åbenlyst; tydeligvis.

skyndt os, rubbet os.

holdt os for nar.

velsagtens.

slås, skændes.

straks, på stedet.

meget vred, jf. Mau 1879, bind 2, s. 474, og Grundtvig 1845, nr. 2.767.

bortset fra, undtagen.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 10.519, og Grundtvig 1845, nr. 2.753.

bortset fra, undtagen.

nært beslægtede; nærtstående.

allerede.

udstået så mange farer, klaret så mange vanskeligheder.

jf. Mau 1879, nr. 5.980, og Grundtvig 1845, nr. 1.706.

på et nok så usandsynligt el. fantasifuldt sted.

styrede ind mod.

angreb os.

været i strid med hinanden.

således.

gennembankede slesvig-holstenerne lidt.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 3.683, og Grundtvig 1845, nr. 1.894.

eksistens.

loddet.

Gud, jf. fx Dan 7,9.

bestemmer over; drager omsorg for.

elskelige, kære.

tyskerne.

skal leve (optativ).

dvs. hvor vidt, hvor langt.

allerede.

gift.

her: tapre soldater.

sigter måske til de træskurer, med lem i loftet, der lå for enden af Nyhavn og ved Frederiksholms Kanal.

Gennem disse blev sand fra sandbåde hældt, hvorpå de såkaldte sandmænd gik rundt i byen med vogne og solgte sandet. Udtrykket angiver nok, at nyhederne i byen først ankom til havnen.

russerne; den russiske nation.

tyrkerne; synonym for Det Osmanniske Rige.

afgjort, bestemt.

velsagtens.

orden.

eksistens.

således.

indtrængen, invasion.

det ualmindelige mod og uforfærdetheden i kamp.

indtrængningen, invasionen.

åbenlyst.

dvs. syntes.

tabt.

ægte tyske, helt igennem tyske.

fatalt stik i hjertet; skæbnesvanger hændelse.

det fatale stik i hjertet; den skæbnesvangre hændelse.

forsvinde, gå tabt; fortabe sig.

ganske vist.

intelligentsiaen; eliten.

dvs. lærte.

med det samme, på stedet.

sproglærer.

det fatale stik i hjertet; den skæbnesvangre hændelse.

særlige, karakteristiske.

undtagen, bortset fra.

folkeforsamlingens; sigter til de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

folkeforsamlingen; sigter til de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

universitet; højere læreanstalt.

det tyske sprog.

herhjemme, dvs. i Danmark.

særegenhed; særpræg.

ét stykke; en enhed.

aftvinge.

aftvinge.

uheld.

forklarelse.

udannet.

udannede.

helte-, krigerånd.

afklare; tydeliggøre.

udannede.

aldeles, fuldstændig.

helte-, krigerånds.

forklarelse, afklaring.

bulder, larm.

meget blodige.

afklare, tydeliggøre.

det ualmindelige mod og uforfærdetheden i kamp.

afklare; oplyse.

spillede formynder for, tog i skole.

allerede.

personer, der opholder sig et sted.

begrebssystemer, dogmatikker.

blinde autoritetstros.

selvfølgelig.

kæmpe med blind autoritetstro.

"Dansk Trøstesang" blev trykt første gang omkring den 28. april 1848 under titlen *Det Danske Paaske-Offer. En Dansk Trøstesang.* Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her

sigter til slaget ved Dannevirke og Slesvig by påskedag den 23. april 1848, hvor de forenede preussiske og slesvig-holstenske styrker besejrede den danske hær.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

kæmpe, slås.

sigter til Slaget på Reden den 2. april 1801, hvor englænderne ødelagde den danske flåde.

undtagen.

kvindagtighed, blødsødenhed.

undtagen hvis.

truer med magtanvendelse.

jf. Mau 1879, nr. 2.370, og Grundtvig 1845, nr. 688.

ganske vist.

dvs. forhadt.

herhjemme, dvs. i Danmark.

rygte, ry.

halvsov.

alment folkelige danske.

trøsterigt, opmuntrende.

nogensinde.

endnu; endog.

angriber da hverken slesvig-holstenere eller højtyskere os. Høitydskere er tyskere bosat i Tyskland uden for Slesvig-Holsten.

højtyskerne; sigter til tyskere fra de dele af Tyskland med tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

plattyskerne; sigter til tyskere fra de dele af Tyskland, der beherskes af dialekter.

dvs. ottendedels.

en brand i næsen: en modbydelighed, jf. talemåden: Han er mig som en brand i næsen, Mau 1879, bind 2, s. 86.

velsagtens.

hverken.

mistænksomme, mistroiske.

ukristelig.

mistænksomme, mistroiske.

mest troværdige.

ondeste, værste.

grusomme; ukristelige.

falskhed hævner sig, ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 1.896, og Grundtvig 1845, nr. 551. Fals betyder svig eller falskhed.

her også: muslimerne.

dvs. så vidt, så langt.

sigter formentlig til de dansktalende dele af Holsten.

her også: muslimerne.

ukristelige.

jf. Mau 1879, nr. 1.926, og Grundtvig 1845, nr. 2.447.

her også: muslimerne.

afgjort, bestemt.

det vil sige.

dvs. forbløffe.

kue, undertrykke.

skade.

på hænder og fødder.

dvs. i lave, på plads.

tyskerne.

tage flugten.

hverken.

skrabsammen.

alle mulige, alskens.

dvs. siddet.

varsler.

russerne.

den langvarige affære.

tyskerne.

voldsomt, kraftigt.

knyttede.

“Om Forslaget til en ny Skatte-Udskrivning under Krigen” blev trykt første gang omkring den 8. maj 1848. Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

opkræves.

lægge byrde på, tynge.

skal sige (optativ).

endnu.

Gud, jf. fx Dan 7,9.

også.

endnu.

Gud, jf. fx Dan 7,9.

endnu.

Gud, jf. fx Dan 7,9.

dvs. kongestol, trone.

endnu.

Gud, jf. fx Dan 7,9.

paradisisk byg.

fugter.

endnu.

Gud, jf. fx Dan 7,9.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

endnu.

Gud, jf. fx Dan 7,9.

her også: kære minder.

Gud, jf. fx Dan 7,9.

pris dig lykkelig.

lovpris.

udtrækkes.

allerede.

skal være (optativ).

altid.

helte-, krigersværd.

skibe; kenning, dvs. poetisk omskrivning.

bragte Danmark i overhængende fare.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

dvs. fagert, skønt.

også.

held, gunstige skæbne.

dvs. fagreste, skønneste.

således.

højtyskerne; sigter til tyskere fra de dele af Tyskland med tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

din lykke.

blæse være med (optativ).

åbenlyst; utvivlsomt.

krigserklæring.

lader det passere uden nærmere omtale.

hvad enten.

herhjemme, dvs. i Danmark.

undtagen.

her til landet.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 3.339, og Grundtvig 1845, nr. 1.579.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.644, og Grundtvig 1845, nr. 2.594.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

talemåde, jf. Mau 1879, bind 1, s. 428, og ordsprog i Grundtvig 1845, nr. 1.245.

gerådede.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 4.316, og Grundtvig 1845, nr. 1.334.

rejst til, haft som mål.

dvs. varer.

tømme.

sædvanligvis.

billede; lighed.

hurtigst og lettest.

i åndelig virksomhed; begejstrede.

vaskeægte tysk, typisk tysk (nedsættende).

sædvanligvis.

ty., som Grundtvig anfører: ånd.

i åndelig virksomhed; begejstrede.

tagryggen.

fulde fem, forstands fulde brug.

åbenlyst.

udannede.

helte-, krigerånd.

klammeri.

held.

ordner el. klarer tingene.

ved, på grund af.

ophidselse, lidenskabelig sindstilstand.

holdt måde med, lagt en dæmper på.

træge, langsomme personer.

kortvarig en glæde.

sædvanligvis.

vrøvlet, forvrøvlet.

forvrænget el. grimt billede.

således.

dvs. uforvarende; utilsigtet, uventet.

bemærkelsesværdigt.

blændværket, løgnen.

velsagtens.

jf. ordsproget ‘ingen kan lægge en alen til sin vækst’, jf. Mau 1879, nr. 11.916, og Grundtvig 1845, nr. 1.712. Jf. Matt 6,27.

hverken.

kan i ingen henseende måle sig med.

ordsprog, der bruges om den, der er pyntelig, men tyndt klædt på; jf. Mau 1879, nr. 4.850, og Grundtvig 1845, nr. 354.

allerede.

ordsprog.

ordsprog, der bruges om den, der er pyntelig, men tyndt klædt på; jf. Mau 1879, nr. 4.850, og Grundtvig 1845, nr. 354.

sædvanligvis.

åbenlyst.

sædvanligvis.

hvad enten.

udskælde, kritisere.

ganske vist.

velsagtens.

undtagen.

sædvanligvis.

undtagen.

moralprædikener.

elendigt udseende personer; falmede skønheder.

Navnet er formentlig Grundtvigs egen opfindelse, men kan også have været en almindelig betegnelse blandt landbeboere (Stine gift med knivsmeden).

ved hoffet.

allerede.

fremmede, udanske sprog; kaudervælsk.

allerede.

højeste klasse, bedste slags.

den ovedrevne ærgerrighed; jf. også Holbergs *Den honette Ambition* (1731).

dvs. foreskrive.

guvernanter, lærerinder.

tyskerne; det tyske sprog.

danskerne; det danske sprog.

franskmændene; det franske sprog.

ordsprog, jf. Grundtvig 1845, nr. 1.640.

vil høre på.

kort, der kan stikke andre kort; trumfer.

stikke et kort, som allerede er stukket af en anden.

sigter til kort, der ikke kan stikkes el. en melding, der ikke kan overbydes.

underbyggede, velfunderede.

endnu; endog.

lukke munden på nogen, bringe nogen til tavshed.

åbenlyst.

nødvendigvis.

fremmede, udanske; kaudervælske.

sædvanligvis.

tryk fra adelen; adelens magtudøvelse.

fr., revolution, omvæltning.

samfundet.

enevældige hersker.

jernscepter, dvs. en herskers strenge styre.

må koste (optativ).

det må koste (optativ).

slumpetræffet, lykketræffet.

ordsprog, der betyder, at dumdristighed el. overmod til sidst vil møde sin straf, jf. Mau 1879, nr. 2.612, og Grundtvig 1845, nr. 803.

gøre sig rejseklar.

noget enhver har lov til at tage.

ødelæggelse.

rigtignok.

umistelige.

enevældige magt.

almen, universel.

kursgevinst; fortjeneste ved salg af en pengesort el. et værdipapir.

undtagen.

generation.

overdrevent skrivelystne.

de kønsneutrale, der hverken er hanner el. hunner; her: de forsigtige, passive.

mennesker.

går min gang.

fremmede, udanske; kaudervælske.

dvs. kortspil.

spillemærker, jetoner.

folkets røst.

samfundet.

åbenlyst.

jf. ordsproget ‘man må både kunne fire og hale’, jf. Mau 1879, nr. 11.510, og Grundtvig 1845, nr. 622.

ganske vist.

jf. ordsproget ‘man må både kunne fire og hale’, jf. Mau 1879, nr. 11.510, og Grundtvig 1845, nr. 622.

hængedynd, usikker grund.

styre, bestemme.

samfundet.

umistelige.

arbejdes hen imod.

særlige, ekstraordinære.

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

let, nemt.

skattepligtige.

endnu.

evne.

her formentlig i overført betydning: det, som det danske folk har at gøre godt med.

hverken.

dvs. lånte.

med sikkerhed.

skal gøre (optativ).

angribe.

dvs. forbløffe.

således.

hoben af danskere.

endnu.

skal have (optativ).

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

skal mindes (optativ).

skal dundre (optativ).

her måske: driver den af, nyder livet.

Udtryk for et almindeligt ønske om el. en trang til at finde rimelige grunde for noget, til at retfærdiggøre noget; jf. Mau 1879, nr. 1.566, og Grundtvig 1845, nr. 427.

jf. ordsproget ‘døden står for alles dør’, Mau 1879, nr. 1.547.

komme pludseligt el. ubelejligt, jf. Mau 1879, bind 1, s. 157, og Grundtvig 1845, nr. 437.

rendte på dørene.

kommet.

allerede.

passere uden nærmere omtale.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.037, og Grundtvig 1845, nr. 2.178.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 4.861, og Grundtvig 1845, nr. 2.492; om karaktertræk, som er medfødte fremfor

tillærte.

ty., det umådeligt store; det overspændte, det overdrevne.

begrebssystemer, videnskabelige systemer.

jf. ordsproget ‘de kommer enten for tidlig eller for sildig, der intet skal have’, Mau 1879, nr. 4.402, og Grundtvig 1845, nr. 1.466.

fremstillede, redegjorde for.

nødvendigvis.

hverken.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.571, og Grundtvig 1845, nr. 366.

ganske vist.

dødelig sygdom; pest.

overhøjhed, overherredømme.

nuværende.

adskillelsen.

afgjort, bestemt.

ynkeligt; fuskeragtigt.

værdigt.

jf. ordsproget ‘man skal ikke have to tunger i en mund’, Mau 1879, nr. 1.902, og Grundtvig 1845, nr. 2.700.

vænnet.

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

hverken.

ikke nøder en til noget, som vedkommende ikke har lyst til, ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 7.069, og Grundtvig 1845, nr. 2.013.

nødvendigvis.

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

hverken.

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

forunderlige.

almene, generelle.

andet end.

juridiske ret til noget.

sigter til landsoverretten, som var de danske appeldomstole indtil 1919.

uddannelsessteder; planteskole er den danske oversættelse af ‘seminarium’.

åbenlyst.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 7.328. Knyt betyder knyttet.

universitet; højere læreanstalt.

navle; midte.

folkeforsamling; politisk forsamling, der repræsenterer folket; jf. de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

forlig.

ganske vist.

vanskeligheden, problemet.

fortvivle, miste håbet.

vanskelighed, problem.

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

den slesvigske stænderforsamling. Stænderforsamlingerne (de rådgivende provinsialstænder) i Danmark og hertugdømmerne blev indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831 og var i funktion fra 1835.

sigter til Det Tyske Forbund (1815-1866).

selvfølgelig.

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

den slesvigske stænderforsamling. Stænderforsamlingerne (de rådgivende provinsialstænder) i Danmark og hertugdømmerne blev indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831 og var i funktion fra 1835.

det tyske rigs- og skriftsprogs (i modsætning til tyske dialekter).

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

nødvendigvis.

den slesvigske stænderforsamlings. Stænderforsamlingerne (de rådgivende provinsialstænder) i Danmark og hertugdømmerne blev indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831 og var i funktion fra 1835.

enhed.

den slesvigske stænderforsamling. Stænderforsamlingerne (de rådgivende provinsialstænder) i Danmark og hertugdømmerne blev indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831 og var i funktion fra 1835.

velsagtens.

ganske vist; sandt nok.

folkets røst.

hals- og håndsret, dvs. uindskrænket magt.

lat., absolut herredømme, fuldkommen magt.

den slesvigske stænderforsamling. Stænderforsamlingerne (de rådgivende provinsialstænder) i Danmark og hertugdømmerne blev indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831 og var i funktion fra 1835.

Upper og Lower Canada blev i 1841 samlet under en generalguvernør og en lovgivende forsamling, men generalguvernøren var alene ansvarlig over for den britiske krone og dronningens ministre.

for det.

den slesvigske stænderforsamling. Stænderforsamlingerne (de rådgivende provinsialstænder) i Danmark og hertugdømmerne blev indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831 og var i funktion fra 1835.

rimeligt, retfærdigt.

henblik på, hensyn til.

nødvendigvis.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

sigter til Slesvig By.

dvs. lærte.

soldater i landeværnet.

jordiske rester.

sigter til Slesvig By.

krigeres.

bestemmer over, hersker over.

hverken.

regeringens.

folkeforsamlingens; sigter til de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

regeringsbyens, her: Slesvig Bys.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

gælde, anses.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

uformodet, uventet.

underfuld.

her: flyveblad.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

irettesættelse; næse.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

her: flyveblad.

nuværende.

uundværlige.

dvs. berømmet.

afgjort, bestemt.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

her: flyveblad.

nuværende.

ganske vist.

her: flyvebladet.

regne med, stole på.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 2.927, og Grundtvig 1845, nr. 898.

her: tapre soldater.

fra fostbrødre, fra blodbrødre.

naboer.

fra fostbrødre, fra blodbrødre.

landsdele, provinser.

betingelser.

hverken.

uvurderligt.

sandsynlighed.

afgjort, bestemt.

vil kæmpe (optativ).

åbenlyse, tydelige.

herhjemme, dvs. i Danmark.

nuvel.

hvad der hører til statsmændenes (el. de, der er kyndige i statsmandskunsts) område.

epoke.

ikke.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

hvilende på lov; pålidelige.

forløb, gang.

afklare.

åbenlyst.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

uudslukkelige.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

undtagen.

åbenlyst.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

uundværlige.

her: flyvebladet.

nuværende.

som om.

åbenlyst.

nuværende.

ubekymrethed; frimodighed.

let, nemt.

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

folkets røst.

kyndighed i statsmandskunst, politik.

således.

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

sædvanligvis.

hvornår.

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

den lærde verden; det læsende publikum.

nødvendigvis.

forløb, udvikling.

heltes, krigeres.

hvad enten.

her: flyvebladet.

dvs. lærte.

åbenlyst.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

de irettesættende, dadlende ord.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

ganske vist.

med.

regnskabet; optællingen.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

fagsproget.

som afskedigede.

held.

her: tapre soldater.

dvs. værd.

lærebogen i regning.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.577, og Grundtvig 1845, nr. 1.

held.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

det ualmindelige mod og uforfærdetheden i kamp.

regne med, stole på.

held, skæbne.

udrejse.

indtog.

held, skæbne.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.775, og Grundtvig 1845, nr. 1.683.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

(at komme i) rejsetøjet.

afgjort, bestemt.

allerede.

godt på vej, godt i gang.

her: flyveblad.

her: folk, der er belærende, kritiserende, formynderiske.

her: flyveblade.

skal det være (optativ).

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

løs snak; vrøvl.

værne om, beskytte.

det ualmindelige mod og uforfærdetheden i kamp.

hverken.

i.

folkets røst.

forfædres.

danske hær.

kyst bort, skræmt bort.

helte-, krigerblod.

dvs. hugger; allusion til “Kong Regners tredie Vise”.

regnede kun med, stolede kun på.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

sigter til Regnar Lodbrog, hvis efternavn Grundtvig oversætter til ‘folkeskræk’ (af angelsaksisk, leod: et folk hhv. broga: skræk). Denne etymologi er særegen for Grundtvig.

vrøvlet.

ru, børstede. Regnar havde hærdet sine bukser (broge) i beg, så slangebid ikke kunne trænge igennem.

angelsaksisk, leod: et folk hhv. broga: skræk. Denne etymologi er særegen for Grundtvig.

det vil sige.

den danske skræk.

danske hær.

blinken.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

således skal være (optativ).

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 693, og Grundtvig 1845, nr. 205.

jf. ordsproget ‘man skal ikke lade narre se halvgjort arbejde’, Mau 1879, nr. 263, og Grundtvig 1845, nr. 1.048.

ramme med lyn.

åbenlyst.

mærkbare, tydelige.

dvs. syntes.

således.

uheld.

nuværende.

dvs. syntes.

tillempe, tilpasse.

tyskerne.

havde myndighed til at afgøre; bestemte over.

samfundsanliggender.

give ren, klar besked.

hverken.

samfund.

stammer, hidrører.

den nyere tid, dvs. tiden efter middelalderen. Betegnelsen er dannet af Grundtvig.

allerede.

i høj grad.

samfundsmæssig; statsborgerlig.

fuldt ud; helt og aldeles.

fodlænken.

rejst hen, blevet af.

brød ud, med vold banede sig vej ud.

bryder ud; gør sig fri.

trykkefriheden.

bringe trøst for.

trykkefriheden.

samfundet.

umistelig.

på grund af; til fordel for.

åbenlyst.

ganske vist.

sejrrige krigstogter.

aktivitet; virkelyst.

samfundsmæssig, verdslig.

virkefelt.

samfund.

samfundet.

sædvanligvis.

groft.

samfundsmæssig; statsborgerlig.

alle mulige, alskens.

den nyere tid, dvs. tiden efter middelalderen. Betegnelsen er dannet af Grundtvig.

lektie.

fremmed, udansk; kaudervælsk.

sammensætninger el. sammenstuvninger af den lovgivende forsamling.

hverken.

sammensætning el. sammenstuvning af ministre.

almene.

ordsprog, der bruges om den, der er pyntelig, men tyndt klædt på; jf. Mau 1879, nr. 4.850, og Grundtvig 1845, nr. 354.

sædvanligvis.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

sigter til ordsproget ‘klæder skaber folk, og kød skaber heste’, jf. Mau 1879, nr. 4.837, og Grundtvig 1845, nr. 2.337.

det ydre; skindet.

sigter til ordsproget ‘klæder skaber folk, og kød skaber heste’, jf. Mau 1879, nr. 4.837, og Grundtvig 1845, nr. 2.337.

for at opnå personlig fordel; snak hen i vejret; jf. Mau 1879, nr. 12.022, og Grundtvig 1845, nr. 2.452.

åbenlyst.

ufrie.

en, der går håndværkerne i bedene el. gør et dårligt arbejde.

forfatningen.

bedraget, snydt.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.508, og Grundtvig 1845, nr. 2.298. Selvhave betyder selveje el. det selv at besidde noget.

velsagtens.

dvs. mundheld, talemåde.

jf. Kristensen 1890, s. 225.

åbenlyst.

dvs. mundheld, talemåder.

gøre kort proces.

jf. Mau 1879, nr. 8.508, og Grundtvig 1845, nr. 2.298. Selvhave betyder selveje el. det selv at besidde noget.

åbenlyst.

selvejes; det selv at besidde nogets.

selveje; det selv at besidde noget.

efter.

det vidtløftige.

selveje; det selv at besidde noget.

sydpå.

dvs. svær, stor.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.508, og Grundtvig 1845, nr. 2.298. Selvhave betyder selveje el. det selv at besidde noget.

selveje; det selv at besidde noget.

jf. ordsproget ‘hustruen er husets nøgle’, jf. Mau 1879, nr. 7.094.

nødvendigvis.

tyskerne; det tyske sprog.

som er født af en træl; som har et sind som en slave.

tyskerne; det tyske sprog.

herhjemme, dvs. i Danmark.

sædvanligvis.

fuldstændig vanvittigt.

jordemoder.

selvejes; det selv at besidde nogets.

bemærkelsesværdigt.

stater.

nødvendigvis.

aflægges, opgives.

tyskerne.

bestemme, herske.

tale; brovtende snak.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

hverken.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

velsagtens.

skelsår; egl. den alder, hvor en person er voksen og moden nok til at træffe beslutninger og tage ansvar for sine handlinger.

bestemme over sig selv, styre sig selv.

frisindethed (germanisme).

bestemme over.

jf. Mau 1879, nr. 7.061, og Grundtvig 1845, nr. 2.011.

ynket.

dvs. lærte.

forslog, battede.

ynker.

sædvanligvis.

hjælpe, klare.

forslår, batter.

bestemme, styre.

det tyske sprog.

føres ud, vises bort.

nødvendigvis.

dumhed.

uudslukkelig.

ægte tyske, helt igennem tyske.

nærer sig af vraggods.

universiteter; højere læreanstalter.

det tyske sprog.

åbenlyst.

klar sag.

nuværende.

højlydt.

tilsyneladende berettigelse.

uvedkommende, udenforstående.

tyskerne; det tyske sprog.

danskernes; det danske sprogs.

tyskerne; det tyske sprog.

danskerne; det danske sprog.

umotiveret, grundløst.

tyskerne; det tyske sprog.

det tyske sprog.

fortolkning, udlægning.

jf. Mau 1879, nr. 8.508, og Grundtvig 1845, nr. 2.298. Selvhave betyder selveje el. det selv at besidde noget.

samfundsorienteret.

fortolkning, udlægning.

selvejes; det selv at besidde nogets.

selveje; det selv at besidde noget.

sin forstands fulde brug.

selveje; det selv at besidde noget.

hasardspillere.

dvs. lærte.

samfundets.

overfladiske.

jf. ordsproget 'man skal helst blive klog af andres skade', jf. Mau 1879, nr. 8.671, og Grundtvig 1845, nr. 90.

sigter til de institutioner, der oprettedes i Frankrig efter februarrevolutionen 1848, hvor de arbejdsløse søgtes beskæftigede for statens regning.

fordele ligeligt som brødre.

samfund.

ordnet.

have fordelt skæbne og held.

retfærdigt.

nødvendigvis.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.571, og Grundtvig 1845, nr. 366.

der ikke lider nød.

skat, der pålignes næringsdrivende.

udkomme.

samfundets.

kurs, retning.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.508, og Grundtvig 1845, nr. 2.298. Selvhave betyder selveje el. det selv at besidde noget.

enhver søger sin fordel, som han bedst kan; ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 10.765, og Grundtvig 1845, nr. 1.995.

selvejes; det selv at besidde nogets.

jf. Mau 1879, nr. 7.982; sigter til strofe 6, vers 6 af Grundtvigs "Langt høiere Bjerge saa vide paa Jord". Teksten kan ses ved at klikke her.

selveje; det selv at besidde noget.

fredselskende, gode; spiller på den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

gentagne tordenbrag.

også.

endnu.

det vil sige.

i fællesskab.

råder, bestemmer (poetisk).

skal ikke miste (optativ).

helten, krigeren.

trøsterigt, opmuntrende.

sværd.

endnu.

grund, årsag.

også.

vrøvl.

redelig; respektabel.

den brave, hæderlige kvindes; den danske kvindes.

således.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

søde, danske pige.

aldeles.

dømmer efter et uanseligt ydre; jf. ordsproget ‘man skal ikke skue hund på hår’, Mau 1879, nr. 3.398, og Grundtvig 1845, nr. 1.030.

endnu.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

lovprise.

endnu.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

kom ikke under vejr med, opdagede ikke.

kvindelig skjald, digterinde.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

således.

dvs. kigger.

den kvindelige skjalds bølger.

rund træstang (rundholt), der hænger vandret på masten og udgør en del af et skibs rigning.

sejler.

asernes slægt.

den brave, hæderlige kvindes; den danske kvindes.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

det røde.

således.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

bestemme.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

således også.

kærligt, hengivent.

også.

den danske svend, den unge danske mand.

afgjort, bestemt.

dygtigt.

Udtrykket fungerer som en hilsen (gammeldags).

danske svende, unge danske mænd.

brave, hæderlige kvinde; danske kvinde.

Udtrykket fungerer som en hilsen (gammeldags).

rigtige, bedste slags.

danske hær.

kvindelige skjald, digterinde.

danske svende, danske unge mænd.

den kvindelige skjalds bølger.

alt sammen.

dvs. i løn, i hemmelighed, skjult.

den kvindelige skjalds bølger.

sorgfuld, ked af det.

kåbe med grå pels.

(fyldord).

den brave, hæderlige kvindes; den danske kvindes.

danske svende, unge danske mænd.

kysset; værdsat.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

således også.

således.

yndigt.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

gyldne smykke; sigter til Brisingamen.

til alt held, heldigvis.

afgjort, bestemt.

også.

kysset; værdsat.

skal leve (optativ).

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

ufrie; tyranniske.

jf. ordsproget ‘det er godt at være født på friheden’, Mau 1879, nr. 2.425, og Grundtvig 1845, nr. 709.

indkaldelse til militærtjeneste.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

indkaldes til militærtjeneste.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

sandt nok.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

samfundsmæssige; statsborgerlige.

åbenlyst.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrkers.

indkaldelse til militærtjenestes.

samfundsmæssige; statsborgerlige.

fanebærere, bannerførere.

overfladiske.

almen; gældende for alle.

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

indkaldelse til militærtjeneste.

ikke-værnepligtige.

jf. ordsproget ‘det er godt at være født på friheden’, Mau 1879, nr. 2.425, og Grundtvig 1845, nr. 709.

samfundsmæssige; statsborgerlige.

ufri; tyrannisk.

nødvendigvis.

nuværende.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

frafald.

indtrængen, invasion.

henblik på, hensyn til.

hus, hjem.

særlig.

lægdsrullerne, dvs. fortegnelserne over de værnepligtige.

fredselskende, gode; spiller på den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

herhjemme, dvs. i Danmark.

oplærte; eksercerede.

fåtallighed.

oplæring el. som Grundtvig anfører: eksercits.

oplæring; eksercits.

selv om.

indkalder til militærtjeneste.

oplæres; ekserceres.

våbenføre.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

indkaldelse til militærtjeneste.

ikke-værnepligtige.

passere helt uden nærmere omtale.

alment; gældende for alle.

tilsyneladende ret.

samtykke.

jf. ordsproget ‘det er godt at være født på friheden’, Mau 1879, nr. 2.425, og Grundtvig 1845, nr. 709.

indkalde til militærtjeneste.

åbenlys.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

frihed til at deltage i landets forsvar; frivilligt at påtage sig militære pligter.

forfædre.

frihed til at deltage i landets forsvar; frivilligt at påtage sig militære pligter.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

samfundsmæssige; offentlige.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

blødsødenhed.

hverken.

kanonføde.

dertil.

indkaldte til militærtjeneste.

allermest pinagtige.

ikke-værnepligtige.

indkaldelse til militærtjeneste.

soldater.

give kost.

soldater.

give kost, holde med kost.

almene.

tyskerne.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

trællefødt; slavebundet.

herlige, dejlige.

rimeligt, retfærdigt.

bestemme.

i hvert fald.

nuværende.

jorden.

endda, endog.

udseende; illusion.

oplæringen; eksercitsen.

klar sag.

forunderligt; underfuldt.

fortabte.

afgjort, bestemt.

forunderlige; underfulde.

uden tvang af nogen art; egl. som ikke er sat i fangeblok.

frivilligt, utvungent.

indkaldelsen til militærtjeneste.

pesten.

således.

højsindede, ædle.

ophøjede, ædle.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

forunderligt; underfuldt.

almen; gældende for alle.

indkaldes til militærtjeneste.

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført

ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

tålmodige; føjelige.

nuværende.

indkaldelse til militærtjeneste.

ikke-værnepligtige.

dvs. truslen.

den brave, hæderlige kvindes; den danske kvindes.

fredselskende, gode; spiller på den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

realisere.

dvs. truslen.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

præster, der er knyttet til en hær el. en garnison; feltpræster.

præster, der er knyttet til en hær el. en garnison; som Grundtvig anfører: feltpræster.

hverken.

tålmodigere.

alment, udbredt.

samfundet.

hurtighed, beslutsomhed.

tage mod til os, tage os sammen.

dvs. valpladser, slagmarker.

til alt held, heldigvis.

velsagtens.

hurtighed, beslutsomhed.

baglæns gang; tilbagegang.

som har en tyk mave.

særlige, særegne.

gang, udvikling.

spidsfindig jurist, prokurator.

åbenlyst.

taget tiende af.

rygtes.

statskassen.

udrede.

gåde.

ikke.

oplyse.

afgjort, bestemt.

straks.

fremstille, gøre rede for.

straks.

tyskerne.

sigter til tyskere fra de dele af Tyskland med tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

barnepige; egl. en amme, som passer et spædbarn uden at amme det.

kvindelige slægtninge.

tyskerne; det tyske sprog.

danskerne; det danske sprog.

her: gennemført tyske; egl. tyskere fra de dele af Tyskland med tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

sædvanligvis.

Talemåden ‘forgyldningen (el. glansen) er gået af Sankt Gertrud’ bruges om enhver art af tabt skønhed el. bristede illusioner, jf. Mau 1879, bind 1, s, 242.

åbenlyst.

herhjemme, dvs. i Danmark.

det tyske sprog.

undtagen.

forvirret mig, bekymret mig.

åbenlyst.

som er særligt for landet; naivt, indskrænket.

uenig.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

blive beskyldt for tyveri.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

den agtværdige, brave mand; den danske mand.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

som Grundtvig anfører: en skifting, dvs. et barn, som ifølge folketroen af overnaturlige væsener blev lagt i vuggen i stedet for et udøbt barn, og som dels antoges at blive vantrevent el. vanskabt, dels (sjældnere) mentes at udmærke sig ved skønhed.

gøre hed, varme stærkt op.

vantrivningen.

bringe tilbage.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

overdrevet roste, urimeligt roste.

sædvanligvis.

rimelige, retfærdige.

bekæmper.

byer.

regne med, stole på.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

stater.

allerede.

nødvendigvis.

tom snak; vrøvl.

hverken.

afgjort, bestemt.

naboer.

regne med, stole på.

rimeligt.

svenske rigsdaler banco, dvs. efter fast kurs.

dvs. var, opmærksom på.

afgjort, bestemt.

ansvar.

skæmte, drive løjer.

snu, listig.

fremmer man (uden at ville det) ulykken.

nuværende.

ganske vist.

hvilket slags.

kamp med våben.

indkaldelse til militærtjeneste.

som er i familie med en; nærtstående.

nødvendigvis.

indrullerede.

indkalde til militærtjeneste.

ganske vist.

ikke-værnepligtige.

indkaldes til militærtjeneste.

allerede.

spiller på, at der er løver i alle de nordiske landes våbenskjolde og hjerter i det danske.

højsindede, ædle.

brave, hæderlige kvinde; danske kvinde.

helte-, krigerånd.

saml (imperativ pluralis).

stil (imperativ pluralis).

jf. ordsproget ‘altid sviger de svorne, ej de bårne’, Mau 1879, nr. 9.829, og Grundtvig 1845, nr. 2.622. Sambaarne betyder børn af samme forældre.

saml (imperativ pluralis).

stil (imperativ pluralis).

herlige, dejlige.

held, gode skæbne.

kløgt; mod.

held, gode skæbne.

saml (imperativ pluralis).

stil (imperativ pluralis).

heltes, krigeres.

forsvar.

undtagen.

våbenskjoldet.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

indrulleringen.

indkalde til militærtjeneste.

herlige, dejlige.

åbenlyst.

adeligt fødte.

forrest.

hær.

retten til at deltage i landets forsvars.

hverken.

indkaldes til militærtjeneste.

indrullerer.

lære.

held, gode skæbne.

vidunderlig; underfuld.

endnu.

forfædres.

vidunderlig; underfuld.

allerede.

held, gode skæbne.

særlige.

opretholdes, bevares.

endnu.

danskernes.

lykke; gunstige skæbne.

fredselskende, gode; som den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

danskerne.

sigter til det danske rigsvåben med tre løver omgivet af ni hjerter.

våbenskjold.

spejler (poetisk).

gå (imperativ pluralis).

vov (imperativ pluralis).

helte-, krigerånd.

held, gode skæbne.

således.

krigstogt.

allerede.

endnu.

held, gode skæbne.

talte jeg.

regnede kun med, stolede kun på.

således.

helten, krigeren.

beskyttelse, værn.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

held, gode skæbne.

heltes, krigeres.

held, gode skæbne.

dvs. fager, skøn.

gæst, besøg (imperativ pluralis).

fryd (imperativ pluralis).

sjællænder.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 2.910, og Grundtvig 1845, nr. 888.

den danske konge.

ganske som, ligesom.

således.

drejede og knuste.

ved hoffet.

knuste, kværnede.

boede.

(ubestemt stedsangivelse, folkevisestil).

dvs. bejler.

tinglyst.

ved hoffet.

fremstillede ved at knuse, kværnede.

lykke, god skæbne.

ganske som, ligesom.

fremstillede ved at knuse, kværnede.

helte, krigere.

fremstillede ved at knuse, kværnede.

vækker af helte, krigere.

sov trygt og godt.

på stedet; med det samme.

søhelte; sømænd.

mangler.

rulle.

over havet, fra strand til strand.

manglede.

fremstillingen vha. knusning.

fik (gl. præteritum pluralis).

gik (gl. præteritum pluralis).

held, gode skæbne.

særlig.

helte-, krigerånden.

fremstiller ved at knuse, kværner.

danskerne.

fredselskende, gode; som den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

var for stor i munden; var for snakkende el. pralende.

dvs. syntes.

skade på legemet.

dvs. kæp, stav. Pog betyder også kæp.

tyskerne.

krigstogt.

stå (gl. imperativ 2. person singularis).

endnu.

helte-, krigerbørn.

helte, krigere.

fællesskab af skytter.

lynnedslag.

universitet; højere læreanstalt.

generation.

derved at, eftersom.

forfædre.

nødvendigvis.

næret sig af vraggods.

dvs. syntes.

således.

tilpasset.

evne; omstændigheder; behov.

universitet; højere læreanstalt.

herhjemme, dvs. i Danmark.

således.

sin opgave voksen; jf. talemåden i Mau 1879, bind 1, s. 504, og ordsproget i Grundtvig 1845, nr. 1.400.

skriftlig optegnelse, notat.

foran.

parat.

forberedelse.

nødvendigvis.

åbenlyst.

forberedelse.

åbenlyst.

om Gud vil.

universitet; højere læreanstalt.

det danske sprog.

alt muligt.

(indholds)fortegnelse; sagregister.

universitet; højere læreanstalt.

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

alle mulige, alskens.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

hvordan.

universitet; højere læreanstalt.

opfyldte; betagede.

universitets; højere læreanstalts.

universitet; højere læreanstalt.

god fatteevne; talent.

universitetet; den højere læreanstalt.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

uanset hvor.

erfarede.

alle mulige, alskens.

personer, der på sessionen har trukket sig (helt el. delvis) fri for militærtjenestes; her også: de dygtige skytters.

personer, der på sessionen har trukket sig (helt el. delvis) fri for militærtjeneste; her også: dygtige skytter.

bajonet.

danskerne.

skæmte, drive løjer.

kortspil med leg, hvor den ene deltager slår den anden over fingrene med et kort.

en omgang prygl på bagen.

kujon, ynkelig person.

afklare; få bragt orden i.

fornøjelse, morskab.

tyskerne.

kortspil med leg, hvor den ene deltager slår den anden over fingrene med et kort.

personer, der på sessionen har trukket sig (helt el. delvis) fri for militærtjeneste; her også: dygtige skytter.

danskerne.

jf. ordsproget ‘har man sagt A, må man også sige B’, Mau 1879, nr. 8.577, og Grundtvig 1845, nr. 1.

danskerne.

kortspil med leg, hvor den ene deltager slår den anden over fingrene med et kort.

så tab og vinding er lige store.

aldrig tager folk ved næsen med skrift.

kortspil med leg, hvor den ene deltager slår den anden over fingrene med et kort.

personer, der på sessionen har trukket sig (helt el. delvis) fri for militærtjeneste; her også: dygtige skytter.

danskernes.

kortspil med leg, hvor den ene deltager slår den anden over fingrene med et kort.

vanskelig; voldsom.

helte, krigere.

her: vejen gennem Vesterport i København.

således.

danskerne.

kaner; gyngeheste.

her: vejen gennem Vesterport i København.

bemærkelsesværdige.

praler med deres antal.

klokker, der ringer ved en begravelse.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

pragt; pral.

her: vejen gennem Vesterport i København.

således også.

beskyttelse, værn.

i landet, i Danmark.

sigter til tiden under Frode Fredegod, hvor Danmark blomstrede, og der ifølge sagnet var usædvanligt fredeligt.

endog.

anset; spiller også på betydningen af at være forhøjet i værdi.

svenske rigsdaler banco, dvs. efter fast kurs.

ifølge.

svenske rigsdaler banco, dvs. efter fast kurs.

jf. ordsproget ‘tosse er mellem folk, som ugle mellem krager’, jf. Mau 1879, nr. 1.155, og Grundtvig 1845, nr. 2.725.

i brogede farver (modsat den sorte præstekjole).

anset; spiller også på betydningen af at være forhøjet i værdi.

nuværende.

regering.

sædvanligvis.

jf. ordsproget ‘hellere dø med ære end at leve med skam’, Mau 1879, nr. 1.506, og Grundtvig 1845, nr. 1.071.

tåbelighed.

erstatning; lindring.

uudslukkelige.

nuværende.

åbenlyst.

nuværende.

således.

nuværende.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 7.023, og Grundtvig 1845, nr. 2.006.

regering.

nuværende.

styring, ledelse.

regering.

held, skæbne.

rimelige, retfærdige.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

det ualmindelige mod og uforfærdetheden i kamp.

heldet, den gode skæbne.

regeringen.

heldet, den gode skæbne.

held, gode skæbne.

nuværende.

held, god skæbne.

godt oplært.

ganske vist, rigtignok.

veludrustet, veludstyret.

ganske vist, rigtignok.

naboer.

regnet med, stolet på.

oplæring.

hverken.

held, god skæbne.

regne med, stole på.

velbegrundet.

hentydning til Æsops fabel om frøen og oksen; udtrykker det at give sig ud for at være mere, end man virkelig er; at være indbildsk el. at prale.

oplæringen; eksercitsen.

heldet, den gode skæbne.

nuværende.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 2.927, og Grundtvig 1845, nr. 898.

bevæbningen af en midlertidig borgerhær el. et borgerværn.

rigelig.

indkaldelse til militærtjeneste.

nuværende.

må betænke (optativ).

må indse (optativ).

jf. ordsproget ‘huden er nærmere kroppen, end skjorten’, Mau 1879, nr. 6.999, som betyder, at slægtninge i almindelighed foretrækkes frem for fremmmede.

dumt, stupidt.

om, hvorvidt.

magt; varetægt.

ydre; blændværk.

hverken.

forregner man sig; jf. ordsproget ‘hvem der gør regning uden vært, må regne to gange’, jf. Mau 1879, nr. 7.778, og Grundtvig 1845, nr. 2.144.

tålmodighed som et får.

sige noget rent ud, uden omskrivning.

få, enkelte personer.

føjelighed, spagfærdighed.

ganske vist.

fredsommelighed; spiller på den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

tage ved næsen, narre.

almen, universel.

selveje; ejendomsret.

offentlige, almene.

kan se ud over sin egen næse.

tydeligvis.

almene, universelle.

folkeforsamling; politisk forsamling, der repræsenterer folket; jf. de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

indkvartering.

almene, universelle.

selveje; ejendomsret.

ganske vist.

samfundsmæssige; statsborgerlige.

bestemmer hverken over.

almene, universelle.

selveje; ejendomsret.

sædvanligvis.

sigter til det forhold, at brugsretten til en del af en persons ejendom, ofte jord, overdrages (for en livslang periode) til en anden person mod en fastsat modydelse fra denne.

forpagtede.

almen, universel.

selveje; ejendomsret.

almen, universel.

selveje; ejendomsret.

bønder, som har fået livslang brugsret til en ejendom eller et jordstykke mod en fastsat modydelse.

personer af landalmuen, der bor til leje hos en bonde og har sin egen husstand.

offentlige, almene.

selvejes; ejendomsrets.

samfundsmæssig; statsborgerlig.

offentlig, almen.

sandsynlighed.

åbenlyst.

ganske vist.

nuværende.

almen, universel.

trykkefrihed.

almen, universel.

foreningsfrihed.

helt sikkert; utvivlsomt.

nødvendigvis.

samfundsmæssige; statsborgerlige.

stole.

regne med, stole på.

blændværk, illusion.

almen, universel.

undtagen.

frimodigt, åbenhjertigt talende; åbenmundede.

åbenhjertighed i ens udtalelser; åbenmundethed.

trykkefrihed.

stole.

foreningsfrihed.

forening.

samfundslivet.

nuværende.

bor.

i stedet for.

underfuldt.

angrib fjenden energisk.

almen bevæbning af folket, så det kan indgå i en midlertidig hær.

heldet, den gode skæbne.

under, mirakel.

hverken.

garanti.

pålægge; opkræve.

underfuldt.

held, gode skæbne.

strengt.

lige meget.

allerede.

indkaldelse til militærtjeneste.

ikke-værnepligtige.

stille sig til rådighed som.

stillet sig til rådighed.

træk af ædelmodighed.

regne med og stole på.

jf. Mau 1879, nr. 11.786, og Grundtvig 1845, nr. 1.218.

nødvendigvis.

nuværende.

tåbelig; mangelfuld, skadelig.

held, god skæbne.

regnede med, stolede på.

hverken.

allerede.

held, god skæbne.

stik imod.

antagelse, vurdering.

angst, frygt.

nødvendigvis.

nuværende.

forfædre.

helte-, krigerånd.

held, gode skæbne.

dvs. posekiggerfolk, folk der ugenert kigger eller snager i andres sager.

rimeligt, retfærdigt.

helte-, krigerånd.

store lykke; held fra oven.

således.

helten, krigeren.

skal tale (optativ).

på egen risiko; på eget ansvar.

helten, krigeren.

skal tale (optativ).

på egen risiko; på eget ansvar.

stærk smerte.

kast.

er (gl. præsens, 2. person singularis).

også.

fredselskende, gode; som den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

også.

pesten.

blomster.

med sikkerhed, sandelig.

helte-, krigeråndens.

for.

medregnet, også omfattende.

chance, gunstig lejlighed.

ordsprog, der betyder, at man beholder det, man får; de prygl, man engang har fået, kan man ikke komme af med; Mau 1879, nr. 3.918, og Grundtvig 1845, nr. 1.155.

usædvanligt; ejendommeligt.

åbenlyst.

ganske vist; rigtignok.

hverken.

naboer.

gang, udvikling.

individer.

i høj grad vrede; forbitrede.

omsvøb; dikkedarer.

åbenlyst.

velsagtens.

ædelmodighed.

redegjort for.

naboer.

jf. talemåden ‘man må lade folk sejle deres egen sø’, jf. Mau 1879, bind 2, s. 232, og ordsproget i Grundtvig 1845, nr. 2.266.

naboerne.

slægtskab.

åbenlyst.

naboerne.

allerede.

store skridt fremad.

kammeratskab.

ganske vist.

den tilsyneladende skyldige er den; den uheldige er den.

energiske.

åbenlyst.

særegenhed, særpræg.

fortsætte ad den vej, det er begyndt på.

tyskerne.

held, skæbne.

naboer.

utvivlsomt.

dvs. lærte.

naboer.

held, gode skæbne.

slægter; folkeslag.

vandet finder tilbage til sit udspring; ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 11.104, og Grundtvig 1845, nr. 1.280.

helte-, krigerånd.

åbenlyst.

forfædre.

den brave, hæderlige kvindes; den danske kvindes.

helte-, krigerånd.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

åbenlyst.

kunstlede, uægte.

visse andres.

generation.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.521.

herhjemme, dvs. i Danmark.

havnebyer.

tyskerne; det tyske sprog.

ganske vist.

tyskerne; det tyske sprog.

danskerne; det danske sprog.

rimeligt, retfærdigt.

ydmygt.

overses; behandles overlegent og hånligt.

tyskerne; egl. tyskere fra de dele af Tyskland med tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

det tyske sprog.

uden mæle, ude af stand til at tale.

hverken.

umådeligt; uoverskueligt.

visse andres.

danskerne; det danske sprog.

ødelægge.

eksistens.

Jerusalems ødelæggelse (70 e.Kr.).

levede.

så sandt.

frem for.

ganske vist.

helte-, krigerbane.

dvs. syntes.

gravede (gl. præteritum).

angelsaksiske.

omfangsrige, gamle skrifter.

helte, krigere.

pesten.

forfædrene.

kurs.

styre.

skarpsynet.

nuværende.

let, nemt.

klar.

under, mirakel.

nødvendigvis.

afklare; oplyse.

velsagtens.

sigter til *Catechismus Romanus*, den katolske kirkes pendant til Luthers store katekismus, udgivet af Tridentinerkoncilet i 1566.

fordømte; forkastede.

forunderlig; vidunderlig.

fyndord; talemåde.

form, skikkelse.

afklare.

energiske.

afklarer.

skriftsprog.

ty., overtro.

ty., som Grundtvig anfører: vanvid.

uomtvistelig.

dvs. hebræerne.

særlig.

åbenlyst.

den overdrevne tilbøjelighed til at tvivle; skepsissen.

her: gennemført tyske; sigter egl. til de dele af Tyskland med tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

helte-, krigerliv.

helt, kriger.

onde.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

gøre klart dæk: rydde dækket, specielt (på orlogsskibe) for alt, hvad der kan være i vejen for kanonerne.

spilfægteri.

undtagen.

helten, krigeren.

samle; besinde.

ganske vist.

den nyere tids, dvs. tiden efter middelalderen. Betegnelsen er dannet af Grundtvig.

helte, krigere.

dvs. søsterlig.

rækkefølge, siddende skiftevis mand og kvinde.

om kap.

mærkbar, markant.

vakte.

jf. ordsproget ‘man måler gerne folk med sin egen alen’, jf. Mau 1879, nr. 6.244, og Grundtvig 1845, nr. 1.766.

det ydre; glansen.

åbenlyst.

byer.

efterhånden som.

tydeligt.

forfædre.

kundskab; indsigt.

held, gode skæbne.

forfædre.

som Grundtvig anfører: tæven, dvs. hunhunden.

hunhunden.

forfædre.

dvs. hebræere.

naboer.

jf. ordsproget ‘æblet falder ikke langt fra stammen’, jf. Mau 1879, nr. 9.127, og Grundtvig 1845, nr. 1.565.

jf. ordsproget ‘man triller aldrig æblet så langt, det smager jo af roden’, jf. Mau 1879, nr. 9.127, og Grundtvig 1845, nr. 2.739.

folkeslag.

afgjort, bestemt.

de store, vigtige folkeslag.

folk fra Schwaben.

slægtninge, efterkommere.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.529, og Grundtvig 1845, nr. 2.260.

folkevise.

roser.

kysset.

roser.

rosen.

jf. Mau 1879, 7.275, og Grundtvig 1845, nr. 2.047.

åbenlyst.

ordsprog, jf. Mau 1879, 7.275, og Grundtvig 1845, nr. 2.047.

luftrør.

originalsprog.

undtagen.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

åbenlyst.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

hverken.

ganske vist.

også.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

slår følge med.

sigter til Jyske Lov (1241).

retskaffen; redelig.

moderat; ikke for streng.

passende; hensigtsmæssig.

passende.

som Grundtvig anfører: gavnlig.

som Grundtvig anfører: tydelig; åbenlys.

som Grundtvig anfører: forstå.

særlige.

som Grundtvig anfører: lune; personlige tilbøjelighed el. vilje.

behov, fornødenhed.

ganske vist.

skriftlig nedfældning el. udformning.

omhyggeligere; mere forudseende.

bemærket.

tilstanden i Paradis før syndefaldet.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

allerede.

retskaffenhed; redelighed.

moderation, beherskelse.

redeligt.

ernære.

samfundsmæssig; statsborgerlig.

ernære.

arbejder man, efter al erfaring, hen imod.

ernære.

dvs. skrivefejl.

udseende; illusion.

frelste.

frelsende.

styrelse, regering.

lat., som Grundtvig anfører: at stå.

hvad enten.

ganske vist.

sædvanligvis.

befundet.

befinde.

åbenlyst.

regering.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

regering.

åbenlyst.

regering.

folkestyre.

regeringen.

synes.

som om.

bestemte over sig selv, styrede sig selv.

synes.

således.

person.

bestemme over.

samfund.

åbenlyst.

regering.

som ikke kan ventes el. regnes med.

udseende; illusion.

almen.

bestemme over.

bestemme over; herske over.

uopdragne, ulydige.

regering.

nødvendigvis.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

uvirkeligt folk.

på et nok så usandsynligt el. fantasifuldt sted.

hvorvidt.

skader, ødelæggelser.

regering.

folkets røst.

i kancellistil.

bureaukratisk.

udseende; illusion.

regering.

kongescepter.

som ikke bider godt.

fredselskende, gode; som den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

åndløs, materialistisk person.

stor, kraftig.

ordsprog, jf. Mau 1879, 9.528, og Grundtvig 1845, nr. 2.542.

endnu.

således (også).

våben, sværd.

således.

begejstring, lidenskab.

fantasifostre.

bandlyse; udelukke.

fortiden, den svundne tid.

dvs. haft.

den nye gyldne tid.

danskerne.

danskernes; det danske sprogs.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

forfædres.

helte, krigere.

fredselskende, gode; sigter til den fredelige tid under Frode Fredegods styre.

endnu.

et ærligt hjerte; hjertets dyb.

tydeligere.

allerede.

delegerede.

let, nemt.

jf. ordsproget ‘hastværk er lastværk (sagde Uglspil, han havde været tre dage ude at låne gær og faldt over dørtærsklen)’, Mau 1879, nr. 3.515, og Grundtvig 1845, nr. 1.064.

tydeligvis, indlysende.

bestemme over.

fortabt.

undertrykkelse af sjælen.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

må forbyde (optativ).

forfædrenes.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

redelige; hæderlige.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

formulere.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

åbenlyst.

delegerede.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

folkets røst.

energisk; kraftfuldt.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

almene.

det ydre.

folkets røst.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

åbenlyst.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

mandigt.

folkets røsts.

ledelsen.

velsagtens.

personlig tilbøjelighed el. ønske; partiskhed.

uheld.

folkets røst.

samfundsmæssige anliggender.

folkets røst.

samfundet.

folkets ret.

samfundsmæssige anliggender.

gå ned i pris for; slå af på.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 187, og Grundtvig 1845, nr. 65.

undtagen.

hals- og håndsret, dvs. uindskrænket magt.

dvs. tjente.

åbenlyst.

almene, generelle.

trykkefrihed.

ikke.

mandigt.

den folkelige røsts.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

foreningsfrihed.

Anvendes om fremmedartede og mærkelige sprog; citatet stammer fra Holberg.

samfundsmæssig; statsborgerlig.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

fodlænker.

samfundsmæssige anliggender.

samfundsmæssig; statsborgerlig.

almene.

samfundsmæssig; statsborgerlig.

hverken.

sociale, samfundsmæssige.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

systemer.

redeligt.

naboer.

danskernes.

folkets røsts.

regering.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

dem, det vedrører.

det første udtrukne nummer ved lodtrækning.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

bor, lever.

nuvel.

tro på (imperativ pluralis).

forfædre.

formødre.

velsagtens.

om, hvorvidt.

på nok så usandsynlige el. fantasifulde steder.

godt held; gunstig skæbne.

umådelig; uvurderlig.

underfuld.

underfuldt.

afklaret, oplyst.

lykke, fremgang for folket.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

de brave, hæderlige kvinders; de danske kvinders.

forfædres.

agtværdige, brave mand; danske mand.

guldskål.

også.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

ligesom.

roser.

dvs. citaren.

slægt.

beklædt med skjolde.

ædelmodigheds.

helte, krigere.

dvs. hynden.

dvs. skjoldtækkede, beklædt med skjolde.

opvarter.

det danske sprog.

blandt.

nøgne, blottede.

ikke-tyske.

det danske sprogs.

det danske sprog.

særlig.

fiske, fange.

det danske sprogs.

det danske sprog.

under, mirakel.

det danske sprog.

tyskerne.

herhjemme, dvs. i Danmark.

tyskerne.

det danske sprog.

det tyske sprog.

det danske sprogs.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

sikkert, fast.

fjender.

det danske sprog.

universitet; højere læreanstalt.

det danske sprog.

universitet; højere læreanstalt.

det danske sprog.

universitet; højere læreanstalt.

det danske sprog.

universitet; højere læreanstalt.

værn, forskansning.

det danske sprogs.

dvs. syntes.

universitet; højere læreanstalt.

kongelige løfte el. tilsagn.

universitets; den højere læreanstalts.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

universitet; højere læreanstalt.

kongeligt løfte el. tilsagn.

åbenlyst.

sigter til “Lykønskning til Danmark med det Danske Dummerhoved og den Danske Høiskole”. Teksten kan ses ved at klikke her.

universitets; højere læreanstalts.

tegn.

universitetets; den højere læreanstalts.

ganske vist.

universitet; højere læreanstalt.

det danske sprog.

universitet; højere læreanstalt.

det latinske sprogs dyrkelse (nedsættende).

universitet; højere læreanstalt.

det danske sprog.

universitet; højere læreanstalt.

kongens løfte el. tilsagn.

folkets røst.

det danske sprog.

universitet; højere læreanstalt.

ganske vist; sandt nok.

nationaløkonomisk.

nationaløkonomiske.

universitet; højere læreanstalt.

nationaløkonomiske.

hvad enten.

fortrolig.

det danske sprog.

ekskluderende, eksklusive.

det danske sprog.

bekæmpes.

afgjort, bestemt.

ordsprog, jf. Mau 1879, 6.840, og Grundtvig 1845, nr. 1.935.

det danske sprog.

åbenlyst.

til fordel for.

behov, fornødenhed.

ganske vist.

almen.

bedrives.

det danske sprog.

ganske vist.

fuldstændig vanvittigt.

det danske sprogs.

dvs. hvor vidt, hvor langt.

mærkbar.

universitet; højere læreanstalt.

det danske sprog.

universitet; højere læreanstalt.

nuvel.

det danske sprog.

sædvane i krig.

bedrog, narrede.

helt; lige.

endnu.

helte-, krigergerning.

glasbjergs.

Nordens gamle sprog.

rød som ild.

bål.

glasbjerget.

den magiske kløgt, trolddomskløgten.

dvs. lærte.

helte-, krigerbane.

da.

bølge af ild.

for ophøjet el. ædel forekom ham endnu.

manddom, voksenalder.

kildevæld, vandstrøm.

uden.

ansigter.

helte-, krigerbane.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

opholdsrum for kvinder.

højloftede, prægtige sale.

jf. ordsproget ‘syn går for sagn’, Mau 1879, nr. 9.911, og Grundtvig 1845, nr. 2.630.

krigstogt.

spilled Giæk: skæmtede, drev løjer.

sigter til Fjalar.

lys eller fakkel, der blev båret foran brudeparret på vej til brudekammeret.

endnu.

digt.

overgemt; om ting, der har ligget for længe.

også.

helte-, krigerkuld.

gudetidsalder.

slægter.

helte-, krigerhånd.

egnen; jordoverfladen.

sigter til Bertel Thorvaldsens skulptur *Jason med det gyldne skind* fra 1803.

som en helt el. kriger.

spiller på Bertel Thorvaldsens relieffer *Natten* og *Dagen* (1815).

sky af røgelse.

helte-, krigerånd.

dvs. fager, skøn.

røgelse.

tråd, der er spundet af skæbnegudinderne (nornerne, moirerne).

nytårshelten, nytårskrigeren; den unge tids helt.

sted, hvor solen går ned.

helte-, krigerkuld.

længe være udsat for kritik; længe være udsat for alles blikke; egl. betegnelse for en selskabsleg, der består i, at en person anbringes på en stol i midten af kredsen, mens en anden går rundt og hviskende spørger de andre deltagere, hvad de undrer sig over hos vedkommende, hvorefter de forskellige svar forelægges hovedpersonen, der så skal gætte, hvem de forskellige udtalelser skyldes.

i høj grad; meget snart.

også.

var (gl. præteritum 2. person singularis).

graven.

tie helt stille.

dvs. mylderet.

dvs. præste-, bispe-, pavelav; præste-, bispe-, paveflok.

sigter til Bertel Thorvaldsens Kristus-statue i Vor Frue Kirke i København. Statuen er fremstillet af hvid marmor.

ansigtsudtryk, minespil; gestik.

højt lovpriste.

døbefonten.

alle mulige, alskens.

opholdsrummet for kvinder.

sigter til Bertel Thorvaldsens døbefont i Vor Frue Kirke, som skildrer en knælende dåbsengel.

skal stå (optativ).

brave, hæderlige kvinde; danske kvinde.

slår korsets tegn for mig som beskyttelse mod; forfærdes over.

således.

tabt; til grunde.

helt; allerede.

til spilde.

englesproget.

dvs. kongelav.

dvs. fagre, skønne.

unge kvinder.

dvs. borggården. Sigter her til Thorvaldsens grav i Thorvaldsens Museum, hvortil han blev overført den 6. september 1848 fra Vor Frue Kirke.

afklarede; forvandlede, herliggjorte.

klar, lysende.

helte-, krigerslot.

asernes konge; gudekonge.

helteskridt; store skridt fremad.

dronningetrone.

det ædle menneskes.

her også: kære minder.

heltes, krigeres.

slægt.

helte-, krigerånd.

hvis man er blind for det, der angår hjertet, har man mistet evnen til at se; talemåde, jf. Mau, bind 1, s. 424, med tilføjelsen (“angelsaxisk”), muligvis registreret af Edvard Mau med *Lykønskning til Danmark med Det Danske Dummerhoved og Den Danske Høiskole* som kilde (se teksten ved at klikke her). Udtrykket er beslægtet med Matt 6,21: “For hvor din skat er, dér vil også dit hjerte være”.

som Grundtvig anfører: angelsaksisk.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.525, og Grundtvig 1845, nr. 2.256.

hvis man er blind for det, der angår hjertet, har man mistet evnen til at se; talemåde, jf. Mau, bind 1, s. 424, med tilføjelsen (“angelsaxisk”), muligvis registreret af Edvard Mau med *Lykønskning til Danmark med Det Danske Dummerhoved og Den Danske Høiskole* som kilde (se teksten ved at klikke her). Udtrykket er beslægtet med Matt 6,21: “For hvor din skat er, dér vil også dit hjerte være”.

hverken.

rundt i landet.

hverken.

spidsfindige jurister, prokuratorer.

som Grundtvig anfører: anatomer.

følelsesmæssigt; inderligt.

hvad enten.

regnet med, stolet på.

følelsesmæssig; inderlig.

karakteristisk, særegent.

oplæres; opdrages.

grove.

følelsesmæssige; inderlige.

tyskerens.

vrantent.

give os lussinger.

dyr.

sikkert, fast.

sige vores mening; give vores besyv med.

nødvendigvis.

kritikere.

på nakken; at trækkes med.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

hverken.

folkeoverhoved, førende folk.

overhoved.

åbenlyst.

det tyske sprog.

tyskerne.

jeg er også en sakser, lille far; jf. ordsproget: ‘A er aasse en Savs, sagde Jyden, han vilde gjælde for en Tysker’, Mau 1879, nr. 10.715.

tabt, mistet.

helte, krigere.

tabt, mistet.

karakteristisk, særegen.

viden, kundskab.

umælende dyr.

sigter til Det Tyske Forbunds rigsvåben.

allerede.

generation.

digtet.

med vældige skridt fremadrettede.

dvs. folkenidding, folkekæltring.

helt, kriger.

forfædrenes.

formødrenes.

underfulde.

går fra forstanden, går fra sans og samling.

spærrer sig inde.

særegen.

forklarelse; afklaring.

fortabt.

asalæren; Grundtvig opdeler det nordiske myte- og sagnstof i tre perioder, asamål, bjarkemål og kragemål. Asamål omhandler de nordiske guder.

forklarelsen; afklaringen.

forklarelse; afklaring.

sproglige pedanteri.

det tyske sprog.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

de brave, hæderlige kvinder; de danske kvinder.

følelsesmæssige; inderlige.

sigter formentlig til Grundtvigs *Brage-Snak om græske og nordiske Myter og Oldsagn for Damer og Herrer, (Foredrag, holdte i Vinteren 1843-44)*; egl. gengivelse af det norrøne 'Bragarœður' (da. 'Brages samtaler'), anden titel for Skjaldskabslæren i *Snorres Edda.*

sent født.

tidligt træt; tidligt ældet.

dvs. lærte.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

adskille nærtstående; ødelægge det gode forhold; ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 10.545, og Grundtvig 1845, nr. 2.358.

brave, hæderlige kvinde; danske kvinde.

et ærligt hjerte; hjertets dyb.

gå fra forstanden, gå fra sans og samling.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

ganske vist.

tyskerne.

nødvendigvis.

ty., hærvej.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

tyskerne.

de vaskeægte tyskere, de typiske tyskere (nedsættende).

gå fra forstanden, gå fra sans og samling.

går fra forstanden, går fra sans og samling.

gå fra forstanden, gå fra sans og samling.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

vrantne.

ørken.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

nuværende.

hurtighed, beslutsomhed.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

held, gode skæbne.

forfædrenes.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

brave, hæderlige kvinders; danske kvinders.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

nuværende.

modbeviser.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

jf. Mau 1879, nr. 4.316, og Grundtvig 1845, nr. 1.334.

frelste.

nødvendigvis.

heltenes, krigernes.

det tyske sprogs.

det danske sprogs.

give efter for, vige for.

hverken.

afgjort, bestemt.

ufrie.

grubleri.

det danske sprog.

det tyske sprog.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

det tyske sprog.

indbegrebet af tysk væsen, tænke- og væremåde.

til tysk væsen, tænke- og væremåde opdragende.

få en bedre skæbne.

ry.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

fjende, modstander.

meget vred; forbitret.

meget vred, jf. Mau 1879, bind 2, s. 474, og Grundtvig 1845, nr. 2.767.

ty., havomkranset.

gjorde sig klar til.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

hverken.

videnskab, kundskab.

under hele.

tyskerne.

stille, fremsætte.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

vidtløftigheder.

afgjort, bestemt.

pinefulde, pinagtige.

jf. Mau 1879, nr. 9.813, og Grundtvig 1845, nr. 2.617.

må.

den nyere tids, dvs. tiden efter middelalderen. Betegnelsen er dannet af Grundtvig.

mere vred, jf. Mau 1879, bind 2, s. 474, og Grundtvig 1845, nr. 2.767.

skæmtet, optrådt som klovn.

som om.

gået fra forstanden, gået fra sans og samling.

tyskerne.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 981, og Grundtvig 1845, nr. 530.

tyskerne.

danskerne.

lysende.

gik fra forstanden, gik fra sans og samling.

alt der er tysk.

helte-, krigerrosen.

også.

tankefuldt.

selskab, fællesskab.

stierne.

den brave, hæderlige kvindes; den danske kvindes.

endnu.

i god vækst, godt spirende.

endnu.

dvs. syvti, halvfjerds.

allerede.

dvs. i løn, i hemmelighed, skjult.

endnu.

stærkt grebne, dybt bevægede.

svalegangen på den øverste etage i borgen.

går (gl. præsens singularis).

gemme.

søger.

englænderne.

kaudervælsk.

englændernes.

sø, hav.

den høje ånd.

indses; erklæres for sandt.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.529, og Grundtvig 1845, nr. 2.260.

indses; erklæres for sandt.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.529, og Grundtvig 1845, nr. 2.260.

svalegangen på den øverste etage i borgen.

også.

rimeligt, retfærdigt.

almen.

hverken.

allerede.

åbenlyst.

føre Avindskjold: begår landsforræderi.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

nuværende.

slå halv skade, dele halvt om halvt.

tyskerne; det tyske sprog.

danskerne; det danske sprog.

afgjort, bestemt.

samtykke, tilladelse.

tåbelighed.

mest rimelige, mest retfærdige.

nuværende.

usædvanlig; særlig.

endnu.

tyskerne.

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

under, mirakel.

ødelægge.

myndighedsalder.

hverken.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

mand, der er oppe i årene.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrkers.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrker.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrkers.

blændende; prangende.

enevældige magt.

indkvartering i fæstning, det at ligge i garnison.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

vældige fysiske kræfter; helte-, krigerkræfter.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrker.

hverken.

ligeglade, uinteresserede.

regeringen.

folkets røst.

mest betydelige; mest virksomme; mest livskraftige.

rimelig, retfærdig.

drøfte.

rimeligheds, retfærdigheds.

folkets røst.

ganske vist.

afstedkomme.

de rådgivende provinsialstænder (ofte kaldet stænderforsamlinger) i Danmark og hertugdømmerne, indført ved kongelig forordning af 28. maj 1831, i funktion fra 1835.

velsagtens.

bortset.

held, gode skæbne.

nødvendigvis.

drøftelse.

bord til bræt- eller terningspil; desuden om selve spillet. Visen findes i en anden og mere udførlig version i *Danske Kæmpeviser* (1847), se teksten ved at klikke her.

kvindernes værelser på øverste etage i borgen.

dvs. fager, skøn.

ung mand, der er bud eller page, dvs. tjener.

terning af guld til spillet guldtavl.

dvs. fagre, skønne.

ung mand, der er bud eller page, dvs. tjener.

brætspil med brikker af guld.

guld; rigdom, mange penge.

terning af guld til spillet guldtavl.

vane, sædvane.

terning af guld til spillet guldtavl.

ung, skøn kvinde (folkeviseudtryk), egl. slank liljegren.

terning af guld til spillet guldtavl.

ligesom.

ung mand, der er bud eller page, dvs. tjener.

brætspil med brikker af guld.

terning af guld til spillet guldtavl.

rygtes.

(ubestemt stedsangivelse, folkevisestil).

terning af guld til spillet guldtavl.

tager del, er virksom.

bord til bræt- eller terningspil.

terning af guld til spillet guldtavl.

det at være barn.

dvs. i løn, i hemmelighed, skjult.

også.

ydmyg; ærbødig.

endnu; endog.

må bedre, hjælpe (optativ).

været under udvikling.

den brave, hæderlige kvinde; den danske kvinde.

vær hilset (optativ); egl. gid du må være sund og lykkelig.

i sin magt; til rådighed.

er (poetisk).

sødt.

følelsesmæssig; inderlig.

her: opgørelse over fortjeneste og skyld; især i udtryk for at man har forset el. forbrudt sig, har noget på sin samvittighed.

allerede.

kanten af vuggen.

ligesindede.

randen af graven.

herhjemme, dvs. i Danmark.

som Grundtvig anfører: det festlige optog af herolder til hest med eskorte af hestgardister, der (indtil 1849) red rundt i byen for at forkynde åbningen af højesteret (der siden 1661 havde afløst herredagens retterting) den første torsdag i marts måned.

sigter til professorer, doktorer o.l.

sædvanligvis.

nidkært vogtet over.

nuvel.

latinskolen.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

de brave, hæderlige kvinder; de danske kvinder.

nødvendigvis.

herhjemme, dvs. i Danmark.

selvfølge.

sigter til Københavns Universitets bygninger på Frue Plads, der i ældre tid ofte blev omtalt som Studiegården. Da den gamle hovedbygning i 1836 var blevet afløst af den nuværende hovedbygning gik betegnelsen Studiegården imidlertid af brug.

universitet; højere læreanstalt.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

Bruges om det festlige optog af herolder til hest med eskorte af hestgardister, der (indtil 1849) red rundt i byen for at forkynde åbningen af højesteret (fra 1661 afløser af herredagens retterting) den første torsdag i marts måned.

kort.

den enevældige magt.

sædvanligvis.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 2.176, og Grundtvig 1845, nr. 629. Desværre betyder: desto værre.

sammenkomst mellem kongen og rigsrådet. Det såkaldte herredagens retterting blev fra 1661 afløst af højesteret.

nemt at være flot el. gavmild på andres bekostning, jf. Mau 1879, nr. 170, og Grundtvig 1845, nr. 67.

fornemme personers pragtudfoldelse.

Bruges om det festlige optog af herolder til hest med eskorte af hestgardister, der (indtil 1849) red rundt i byen for at forkynde åbningen af højesteret (fra 1661 afløser af herredagens retterting) den første torsdag i marts måned.

enevælden.

sammenkomst mellem kongen og rigsrådet. Det såkaldte herredagens retterting blev fra 1661 afløst af højesteret.

bestemme, herske.

velsagtens.

sig.

helte, krigere.

sige min mening; give mit besyv med.

velsagtens.

Variant af vanskeligt udtalelig ordremse.

dvs. remsen.

folkets røst.

sædvanligvis.

talemåde, jf. Mau 1879, bind 2, s. 27, og ordsprog hos Grundtvig 1845, nr. 1.838.

lagt mærke til ved at iagttage de godtfolk.

enevældig magt.

den enevældige magt.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

mængdens magt.

den enevældige magt.

bestemmer over.

bestemmer hver enkelt over.

jf. ordsproget: ‘det duer ikke at bygge op med den ene hånd og rive ned med den anden’, Mau 1879, nr. 1.103, og Grundtvig 1845, nr. 62.

den enevældige magt.

mængdens magt.

en enfoldig, karakterløs og uselvstændig person.

enevældig magt.

folkets rets.

enevældig magt.

folkets rets.

så begærlige efter som en kat efter (sur) sennep.

universitet; højere læreanstalt.

vaskeægte tyske, typisk tyske (nedsættende).

undertrykt; frarøvet modet.

jf. Mau 1879, nr. 10.703.

forslog, battede.

dvs. fyrretyve, fyrre.

herhjemme, dvs. i Danmark.

danskerne; det danske sprog.

tyskernes.

åbenlyst.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 3.140, og Grundtvig 1845, nr. 958.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

hvad enten.

nuvel.

forfatter.

velsagtens.

sædvanligvis.

forfatter.

allermest kunstfærdige.

forfatter.

til fordel for.

dvs. hebraisk.

til fordel for.

noget fjernt, uopnåeligt; noget ikke-eksisterende, jf. Mau 1879, 6.256a.

held, gode skæbne.

mine herrer.

vokset.

sig.

det tyske sprog.

aflukke; celle.

udgiver.

forslår, batter.

diskutere.

dvs. fyrretyve, fyrre.

betegnelse for den store hob; gud og hvermand.

dorske og træge personer.

driver, danderer.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 981, og Grundtvig 1845, nr. 530.

bestemme.

helte, krigere.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

rimelig, retfærdig.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

herhjemme, dvs. i Danmark.

vaskeægte tyske, typisk tyske (nedsættende).

herhjemme, dvs. i Danmark.

finde i ringeagtende el. uretfærdig behandling.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 3.939, og Grundtvig 1845, nr. 504.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 3.466, og Grundtvig 1845, nr. 504.

udenlandske.

tyskerne.

her: sømænd.

ved, ud for.

her: sømænd.

bidsk hund; bulldog.

tyskerne.

her: sømænd.

ikke.

eftersom, da.

begrebssystemer, videnskabelige systemer.

indbegrebet af tysk væsen, tænke- og væremåde.

pludselig forandring.

i alvorlig knibe, fortabt.

ty., de nye boder.

trodse tyskerne.

lige for lige, når venskab skal holdes, jf. Mau 1879, nr. 7.788, og Grundtvig 1845, nr. 2.146.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.127, og Grundtvig 1845, nr. 2.739.

jf. ordsproget ‘man går nødig ud af sit eget gode skind og ifører sig et andet’, jf. Mau 1879, nr. 8.924, og Grundtvig 1845, nr. 2.385.

det danske sprog.

fremført, holdt.

bemærkede, opdagede.

opført sig ganske ordentligt.

(tage bukserne ned og) få prygl.

med det samme, straks.

tage sejl ned; egl. som tegn på ærbødighed.

sproglige billeder.

her: sømænd.

anstrenger os af alle kræfter.

overvinder ham; sætter ham i skyggen; egl. det at komme på vindsiden af et skib og derved tage vinden fra dette.

at give sig i lag med.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.336, og Grundtvig 1845, nr. 1.561.

havet; tautologisk forbindelse, der typisk betegner det at komme over havet langvejsfra.

med det samme, straks.

tale fra havet; frisk tale.

selv om det skulde koste dem livet.

bondske.

jeg blev tidligt frygtløs, uforfærdet; talemåde hos Mau 1879, bind 2, s. 198, og ordsprog hos Grundtvig 1845, nr. 2.407. Skyhårene er de hår, som reagerer (rejser sig på ens hoved) ved frygt.

som om.

latinskolen.

alle mulige, alskens.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 4.642, og Grundtvig 1845, nr. 841.

åndløshed.

kundskaber erhvervede gennem bøger.

her formentlig: gå hen over bogstaverne som over stok og sten.

vendte.

sjældne; dyrebare.

rynke.

latinskolen.

person, der stammer og hakker i sin tale.

kontorist; tørvetriller.

biologisk beslægtede.

uudslukkelig.

jævne, folkelige dansk; egl. det dansk, som tales der, hvor tjenestefolkene spiser og opholder sig.

afgjort, bestemt.

undtagen.

kvindelige, naive beboere af Vartov.

de kvindelige, naive beboere af Vartov.

lige op i ansigtet.

jf. Mau 1879, nr. 5.605, og Grundtvig 1845, nr. 1.586.

tydeligste, mest indlysende.

fællesskab.

vellidt.

blæste, friskede op.

sigter til Grundtvig selv, der siden 1839 havde været præst i Vartov.

faldet ned fra himlen.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 1.086, og Grundtvig 1845, nr. 327.

andet end.

dvs. svaber, moppe.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

rimelighed, retfærdighed.

billede.

føje det til.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

herhjemme, dvs. i Danmark.

bestemme over, styre.

sig.

bestemme, herske.

denne vanskelighed lader sig overvinde.

fremført, holdt.

almene, offentlige.

velsagtens.

særlig.

afgjort, bestemt.

krigslist.

åbenlyst.

dvs. fyrretyve, fyrre.

ganske vist; rigtignok.

afgjort, bestemt.

snakke løs.

overskygget, overstrålet.

dvs. syntes.

det danske sprog.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

brave, hæderlige kvinder; danske kvinder.

åbenlyst.

udtryk for, at noget ulykkeligt trods alt var for det bedste (under de givne forhold); jf. Mau 1879, nr. 2.660, og Grundtvig 1845, nr. 828.

dvs. syntes.

her: krydset ved valgafstemningen; spiller på udtrykket ‘på kryds og tværs’.

opsøgte mig; førte mig hen til.

del af byen.

alle mulige, alskens.

nuvel.

rygtes.

dvs. lærte.

dvs. fyrretyve, fyrre.

halvdelen.

folkelige stemme; stemme (ved valg).

til pynt.

nødvendigvis.

kreds af personer.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 163, og Grundtvig 1845, nr. 50 og 2.225.

afgjort, bestemt.

give sin mening til kende.

ved siden af.

helte-, krigerånden.

lige så sikkert.

endda; endog.

helte-, krigerånd.

allerede.

afgjort, bestemt.

tydeligt.

strålende; prangende.

folkets røst.

således.

ganske vist.

allerede.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

brave, hæderlige kvinder; danske kvinder.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

undtagen.

ganske vist.

bemærket.

eksistens.

åbenlyst.

berøvet sit oprindeligt danske præg.

befri.

ganske vist.

redeligt; ærefuldt.

med sikkerhed, sandelig.

halvdelen.

indkaldelser til militærtjeneste.

oplæringer; eksercitser.

velsagtens.

slægter.

tydeligt.

åbenlyst.

særlig.

folkets røst.

danskernes.

tegn, varsler.

folkets røst.

utaknemmelighed; uforstandighed.

hverken.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

held, gode skæbne.

regering; ledelse.

energisk; virksom.

regering; ledelse.

gjort hævd på.

den danske konges.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

brave, hæderlige kvinder; danske kvinder.

dvs. søskende.

forfædre.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

forfædre.

træd (imperativ pluralis).

træd sammen (imperativ pluralis).

gerning.

svare folket.

onde.

heltes, krigeres.

våbenmagt, tropper.

nuværende.

afgjort, bestemt.

særligt.

nuværende.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

nuværende.

tage kampen op med tyskerne.

danskernes.

udseende; illusion.

nuværende.

der havde fået et grundskud.

nuværende.

åbenlyst.

baglæns.

jf. ordsproget ‘mangen en må selv søbe den kål, han har spyttet i’, Mau 1879, nr. 4.478, og Grundtvig 1845, nr. 2.539.

utvivlsomt.

dvs. nænnede.

afgjort, bestemt.

fremmede, udanske; kaudervælske.

held, gode skæbne.

den enevældige magt.

almene.

den, som vil folkets vel.

nødvendigvis.

proviant; udrustning.

last.

nuværende.

den, som vil folkets vels.

må koste (optativ).

(det) må koste.

gerning.

nuværende.

åbenlyst, indlysende.

den dansktalende del af Slesvig.

nuværende.

åbenlyst.

held, gode skæbne.

det ualmindelige mod og uforfærdetheden i kamp.

nuværende.

åbenlyst.

uopretteligt; endegyldigt.

den dansktalende del af Slesvig.

ganske vist.

fortabt.

kan være (optativ).

samfundet.

nødvendigvis.

til fordel for.

åbenlyst.

eksistens.

individets.

regeringen.

nødvendigvis.

herhjemme, dvs. i Danmark.

jf. ordsproget ‘hvem vil trættes om kejserens skæg’, Mau 1879, nr. 8.931, og Grundtvig 1845, nr. 2.759.

folkets røst.

tydelig.

forlig.

afklare.

særegne; særlige.

slægter; folkeslag.

fremført, holdt.

sig.

gnaven el. nedtrykt jeg så ud.

så så gnaven el. nedtrykt ud.

person, der tilvirker (brygger) øl- el. malteddike; overført: en, der ser gnaven ud el. surmuler. Jf. talemåden ‘at være så sur som en eddikebrygger’, Mau 1879, bind 2, s. 378.

hvis.

sig.

åbenlyst.

afgjort, bestemt.

våben.

ophidser, tirrer.

som om.

afgjort, bestemt.

dvs. siddet.

til alt held, heldigvis.

et ærligt hjerte; hjertets dyb.

sædvanligvis.

Navnet er formentlig Grundtvigs opfindelse.

rige, mægtige mænd; overmodige mænd.

medfødt.

fremmede, udanske sprog; kaudervælsk.

fremmede, udanske; kaudervælske.

det fremmede, udanske sprog; det kaudervælske.

en drukkenbolt.

hvad enten.

morsomme.

vigtige, betydningsfulde.

allermorsomste.

allerede.

dvs. plastre, her: voldsomme ordstrømme.

dvs. lige ned.

urokkelige tro på, tillid til.

henblik på, hensyn til.

bandlyst.

brave, hæderlige kvinder; danske kvinder.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

dvs. søskende.

de brave, hæderlige kvinder; de danske kvinder.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

sigter måske til Sortehavet.

dvs. bygget af døde mænds negle; sigter til Naglfar i den nordiske mytologi.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

allerede.

den brave, hæderlige kvindes; den danske kvindes.

som man skulle tro af hans banderi.

tirre, ophidse.

åbenlyst.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

morsommere; mere komisk.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

morsomme; komiske.

allermorsomste; allermest komiske.

morsomheder.

morsomt; komisk.

allermorsomste; allermest komiske.

den løse snak; vrøvlet.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

de brave, hæderlige kvinder; de danske kvinder.

redeligt; ærefuldt.

helte-, krigersværd.

morsomme; komiske.

allermorsomste; allermest komiske.

nødvendigvis.

allerstærkest; til overflod.

opsættende; suspenderende.

morsomt; komisk.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

morsomt; komisk.

forheksede skrift.

morsomt; komisk.

allermorsomste; allermest komiske.

morsom; komisk.

morsomhed.

hvorledes.

foran.

morsomhed; komik.

på hovedet.

opsatte; suspenderede.

på hovedet; resolut.

afgjort, bestemt.

morsomt; komisk.

ondeste.

det lattermilde hjørne.

bemærket.

undtagen.

dvs. søskende.

snakke for egen vindings skyld; snakke hen i vejret.

fastansatte el. langtidsansatte.

står ikke længere i vejen for folket.

utallige.

løst vurderet.

morsom; komisk.

kan være (optativ).

allerede.

svær, vanskelig.

velbegrundet.

sigter til Grundtvig selv, der siden 1839 havde været præst i Vartov.

ganske vist.

tydeligt, udpræget.

forløbet.

ganske vist.

lod sig opstille.

befriede.

sandelig.

nødvendigvis.

ganske vist.

stik imod.

opskrevne, opførte.

båret fra sted til sted.

sindet, erindringen.

til sidst.

begrave.

held, gode skæbne.

åbenlyse, tydelige.

blændende; strålende.

også.

åbenlyst.

ikke-tyske.

hverken.

vedholdende, faste.

på et nok så usandsynligt el. fantasifuldt sted.

stik imod.

sådanne vanskeligheder har vi danske gutter overvundet.

våde; ydmygede.

sig.

rynket.

held, gode skæbne.

forunderlige; underfulde.

helte-, krigerånd.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

brave, hæderlige kvinder; danske kvinder.

vanskelighederne.

held, gode skæbne.

den enevældige magt.

gave som udtryk for venskab.

simpleste; klareste.

heldet, den gode skæbne.

var os gunstig.

afbrød forholdet til.

held, gode skæbne.

helte-, krigerånd.

stærke.

militærtjeneste.

det danske folk.

voldsomme, heftige; stillestående.

helte-, krigerånd.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

eksistensen.

lovsang.

ganske vist.

held, gode skæbne.

helte-, krigerånden.

må være (optativ).

åbenlyst.

held, gode skæbne.

under, mirakel.

afgjort, bestemt.

under, mirakel.

helte-, krigerånd.

heltene, krigerne.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

folkevisen; her *Holger Danske og Burmand*, DgF nr. 30.

den dansktalende del af Slesvig.

erfare, høre.

helte-, krigerånd.

held, gode skæbne.

klart.

forløb, gang.

helds, gode skæbnes.

Løvenskjold er en dansk-norsk friherrelig og adelig slægt.

Leijonhufvud er en svensk adelig slægt.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

held, gode skæbne.

gråhårede.

held, gode skæbne.

helte-, krigeråndens.

fællesskab.

den enevældige konge.

virksomhed.

regering.

helte-, krigerånd.

held, gode skæbne.

lærde verden; læsende publikum.

held, gode skæbne.

dvs. lærte.

i det jordiske liv.

helte-, krigerånd.

grundlæggende held, gode skæbne.

dvs. fyrretyve, fyrre.

held, gode skæbne.

stå til ansvar for.

helte-, krigerånd.

bjergenes rødder.

som om.

våben.

grundlæggende held, gode skæbne.

afgjort, bestemt.

slår han vejrmøller.

jf. ordsproget ‘syn går for sagn’, Mau 1879, nr. 9.911, og Grundtvig 1845, nr. 2.630.

helds, gode skæbnes.

regnelærere.

sig.

dvs. fyrretyve, fyrre.

tilfældige, gunstige skæbne; ufortjente held.

held, gode skæbne.

helte-, krigerånd.

velsagtens.

uheldig.

fr., bulletiner, officielle meddelelser. Napoleon betragtes ofte som ophavsmand til den militære bulletin.

opvejer.

må gå (optativ).

helte-, krigerånd.

grundlæggende held, gode skæbne.

unge, skønne kvinde (folkeviseudtryk), egl. slank liljegren.

til alt held, heldigvis.

pludseligt, uformodet.

ved siden af hinanden.

til alt held, heldigvis.

opvakt, kløgtigt.

til alt held, heldigvis.

ikke.

til alt held, heldigvis.

endnu.

til alt held, heldigvis.

fremført, holdt.

sigter til Grundtvig selv, der siden 1839 havde været præst i Vartov.

opstiller han.

for sig.

hæderfuld.

opstille.

opstiller.

nødvendigvis.

sædvanligvis.

velsagtens.

åbenlyst.

ordsprog.

en dreng el. en ung knøs søger derhen, hvor han er født, jf. Mau 1879, nr. 3.691, og Grundtvig 1845, nr. 2.601.

sige min mening på dansk; give mit besyv med på dansk.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 6.412, og Grundtvig 1845, nr. 2.706.

siger de, der kommer, alle deres mening på dansk; giver de, der kommer, alle deres besyv med på dansk.

i høj grad.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

få forhindret, få sat en stopper for.

det tyske rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

borgere.

sædvanligvis.

forbløffede.

overdøvede; nedstemt.

fagudtryk.

åbenlyst.

kneb, finesser.

er lige så ufølsomme.

hjælper.

latinskolen.

han blev tidligt frygtløs, uforfærdet; talemåde hos Mau 1879, bind 2, s. 198, og ordsprog hos Grundtvig 1845, nr. 2.407. Skyhårene er de hår, som reagerer (rejser sig på ens hoved) ved frygt.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

det fremmede, udanske sprog; det kaudervælske.

lige op i ansigtet.

allerede.

ordsprog, jf. Grundtvig 1845, nr. 1.834. Jf. Matt 10,24.

født, bragt til verden.

jeg blev tidligt frygtløs, uforfærdet; talemåde hos Mau 1879, bind 2, s. 198, og ordsprog hos Grundtvig 1845, nr. 2.407. Skyhårene er de hår, som reagerer (rejser sig på ens hoved) ved frygt.

dvs. vænnede.

give ren, klar besked.

sige sin mening på dansk; give sit besyv med på dansk.

hverken.

det fremmede, udanske sprog; det kaudervælske.

borgere.

ordsprog, jf. Grundtvig 1845, nr. 1.866.

på lykke og fromme.

jf. ordsproget ‘tag ikke mere i munden, end du kan gabe over’, Mau 1879, nr. 2.648, og Grundtvig 1845, nr. 1.805.

åbenlyst.

dvs. stump.

dvs. kløjes.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 8.184, og Grundtvig 1845, nr. 2.197.

ærefuldt.

i færd med det.

tilbagegang.

sig.

jf. ordsproget ‘det passer som en knyttet næve til et blåt øje’, Mau 1879, nr. 7.328.

knyttet.

folkets røst; offentlige mening.

åbenlyst.

dvs. fyrretyve, fyrre.

taget mine ord tilbage; gået fra mit ord; jf. ordsproget ‘man skal ej gøre en pung af sin mund’, Mau 1879, nr. 7.560, og Grundtvig 1845, nr. 1.861.

sjællændere.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 2.712, og Grundtvig 1845, nr. 842. Sviger betyder svigter.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

bekendte; kendere.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

en vens hus.

undtagen.

opstilling.

åbenlyst.

dvs. hårdt, tungt.

åbenlyst.

heldet, den gode skæbne.

sjællændere.

det ydre; glansen; illusionen.

kastede.

bekendte; kendere.

sjællænderen.

under huden.

tydeligvis.

gunstig.

blændende; prangende.

blev overskygget, overstråledes.

nødvendigvis.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

allerede.

almen, universel; udbredt.

fremført, holdt.

dvs. håndværkerstandens.

hæderfuldt, ærefuldt.

velbegrundede.

almen, universel; udbredt.

velsagtens.

sig.

alment, universelt; udbredt.

bemærket.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.545.

øst.

vest.

ganske vist.

det enkle, jordnære.

bemærket.

almen, universel; udbredt.

enkelt, jordnært.

bemærker.

billeder; sammenligninger.

gav ren, klar besked.

almen, universel; udbredt.

de, der stammer og hakker i deres tale.

sindelagene.

alment, universelt; udbredt.

alle mulige, alskens.

almen, universel; udbredt.

sædvanligvis.

almen, universel; udbredt.

til alt held, heldigvis.

dvs. kikkerter.

himmellegemernes bevægelse.

sædvanligvis.

skal være (optativ).

sig.

himmellegemernes bevægelse.

dvs. stjernekiggere, astronomer.

hverken.

dvs. håndværk.

nage os, pine os.

håndværkere; næringsdrivende.

dvs. håndværk.

jf. ordsproget ‘fuskeren har femten håndværkere’, jf. Mau 1879, nr. 3.389, og Grundtvig 1845, nr. 739.

alt efter som.

almen, universel; udbredt.

det vil her sige.

fæhoveder, dumrianer.

almen, universel; udbredt.

enkelt, jordnært.

almen, universel; udbredt.

hvad enten.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 2.473, og Grundtvig 1845, nr. 508.

almen, universel; udbredt.

lydighed og disciplin i skolen.

almen, universel; udbredt.

mærkbart, markant.

almen, universel; udbredt.

åbenlyst.

sigter mod; har til formål.

dvs. håndværkerstanden.

rygtes.

civile samfund.

hæderfulde, ærefulde.

sædvanligvis.

sulte til døde.

bestemt.

let, nemt.

nuværende.

allerede.

nødvendigvis.

ondeste, værste.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

ganske vist.

karakteristiske, særegne.

tydeligste.

tyske; sigter egl. til de dele af Tyskland med tysk rigs- og skriftsprog (i modsætning til tyske dialekter).

åbenlyst.

karakteristiske, særegne.

foreliggende.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

nuværende.

nødvendigvis.

som om.

nuværende.

virksomt.

bekendte; kendere.

på nær.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

indenfor, bag.

dvs. lukkede.

nuværende.

behov, fornødenhed.

herhjemme, dvs. i Danmark.

held, gode skæbne.

hyklerisk.

person, som altid slutter sig til andres ord og ikke udtrykker nogen selvstændig mening.

heldet, den gode skæbne.

åbenlyst.

held, gode skæbne.

bestandigt; allerede.

jubilæumsår.

held, gode skæbne.

ordsprog.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 9.806, og Grundtvig 1845, nr. 2.472. Saa betyder således.

folkets røst.

indenfor, bag.

dvs. lukkede.

held, gode skæbne.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

fremført, holdt.

dvs. håndværkerstandens.

man skal følge landets skik; jf. Mau 1879, bind 1, s. 221, og Grundtvig 1845, nr. 1.264.

ordsprog.

herhjemme, dvs. i Danmark.

have en god skæbne.

tillempe, tilpasse.

ordsprog.

nødvendigvis.

at følge landets skik, jf. Mau 1879, bind 1, s. 221, og Grundtvig 1845, nr. 1.264.

opvakt; imødekommende.

bemærkede, opdagede.

udtalte han gebrokkent.

fremstod meget grov og upassende.

almen, universel; udbredt.

således.

hverken.

således.

søvnighed.

ganske vist.

sig.

til alt held, heldigvis.

åbenlyst.

som om.

skære for pip: egl. fjerne hinden fra tungen hos hønsefugle, der har pip (en luftvejslidelse).

gik tabt, blev ødelagt.

driller, irriterer.

gik ud på, handlede om.

hæderfulde, ærefulde.

almen, universel; udbredt.

mærkbar, markant.

hvad enten.

meget, i høj grad.

bestemt.

stråler, pranger.

enkle, jordnære.

bestemt.

enkelt, jordnært.

sjusket; flovt.

ganske vist.

dvs. skæmtedigt; sigter her til Wessels ‘Gaffelen’.

åbenlyst.

tale gebrokkent.

alle mulige, alskens.

redelige; respektable.

dvs. håndværksmænd, håndværkere.

blive konfirmeret.

behov, fornødenhed; bedste.

enkelt, jordnært.

nuværende.

almen, universel; udbredt.

nødvendigvis.

tydeligt; åbenlyst.

tiltrækkende, charmerende.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

tale gebrokkent.

fagsprog.

undtagen.

forfædre.

udtænkes.

livsudfoldelsen.

behov, fornødenhed; bedste.

følge landets skik; ordsprog, jf. Mau 1879, bind 1, s. 221, og Grundtvig 1845, nr. 1.264.

ganske vist; rigtignok.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

sig.

hensyn til.

tillempe, tilpasse.

forstand, fatteevne.

regne med, stole på.

hverken.

blive leet ad, gjort nar af.

åbenlyst.

tilbage, baglæns.

afklaret.

blændende; strålende.

åbenlyst.

tydelige.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

særpræg.

tydelig.

henblik på, hensyn til.

embedets varighed, her: sin tid som formand.

åbenlyst.

tydeligt.

mærkbart, tydeligt.

afgjort, bestemt.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

sædvanligvis.

flertal.

værne om.

rummer.

udseende; illusion.

tilfældigt held.

forklarelse; afklaring.

individ.

forklarelse; afklaring.

individets.

individet.

misforståelse.

afklares.

misforståelse.

åbenlyst.

forklarelse; afklaring.

nuværende.

være tegn på.

regeringen.

fortolke, udlægge.

meget klare, oplyste.

flagr, blafr (imperativ pluralis).

foreningen af vinger.

brave, hæderlige kvinder; danske kvinder.

gulvet.

(ubestemt stedsangivelse, folkevisestil).

gulvet.

endnu.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

brave, hæderlige kvinder; danske kvinder.

således, så vel.

dvs. hal, sal.

lyt (imperativ pluralis).

endnu.

nem; tilegn, lær (imperativ pluralis).

en god, sikker havn; mulig allusion til ApG 27,8.

helte-, krigerfolk.

blomsten; kornakset.

endnu.

også.

endnu.

helt, kriger.

endnu.

kornaks.

endnu.

meget trygt.

dvs. søster.

gik til vejrs.

danskerne.

åbenlyst.

skrevet.

overgreb, overlast.

endnu.

dvs. til fals, let at opnå.

den lange fred.

det ualmindelige mod og uforfærdetheden i kamp.

slog koldt vand i blodet.

dvs. målte.

dvs. syntes.

her også: Danmarks.

tapre, modige børn.

nye, gyldne tid.

ganske vist.

behov, fornødenhed; bedste.

rimelige, retfærdige.

allerede.

bagvendt; baglæns.

skrivelse fra kongen (el. kongens kancelli), hvorved noget forkyndes, påbydes el. bevilges; forordning, reskript.

affattet.

allerede.

udbredte.

nødvendigvis.

eksistens.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

åbenlyst.

ondeste, værste.

åbenlyst.

åbenlyst; indlysende.

fordring, krav.

have de mindste skrupler over.

risikere, være i mindste fare for.

særpræg, særegenhed.

hverken.

særpræg, særegenhed.

fordringen, kravet.

fordring, krav.

fordre, kræve.

hæderfuld.

imødekomme.

fordring, krav.

afgjort, bestemt.

held, gode skæbne.

fordring, krav.

for en sikkerheds skyld.

usandsynlig.

forunderlig.

tilfældigt held.

afgjort, bestemt.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

princip.

dvs. rygstød.

utvivlsomt.

italiensk; fransk.

hverken.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

prædike for; påminde.

give adgang (til).

det danske sprog.

utvivlsomt.

det tyske sprog.

det danske sprog.

dvs. rygstød.

åbenlyst.

gives adgang.

det danske sprog.

generation.

den lærde verden; det læsende publikum.

højlydt.

nye, gyldne tid.

tvinges.

følelsesmæssig.

nuværende.

danskernes; det danske sprogs.

særpræg, særegenhed.

afgjort, bestemt.

fuld af handlekraft og betydelige gerninger.

ganske vist.

fortvivle; opgive håbet.

fortvivlet; opgivet håbet.

generation.

tyskerne; alt der er tysk.

fortvivle, opgive håbet.

følge af krigsbegivenheder.

held, gode skæbne.

ganske vist.

dvs. syntes.

blæse bort, fordrive.

ualmindeligt mod og uforfærdethed i kamp.

jubelår; ny, gylden tid.

påviste; nævnte.

heldet, den gode skæbne.

nuværende.

jf. ordsproget ‘ingen kender dagen, før solen går ned’, jf. Mau 1879, nr. 1.174.

nuværende.

rimelig, retfærdig.

afklaret, oplyst.

nuværende.

annaler.

nuværende.

ry, omdømme.

sjællænder.

åbenhjertighed i ens udtalelser; åbenmundethed.

“Selskabs-Sang for den ‘Danske Forening’” blev trykt første gang den 27. november 1848. Det kommenterede førstetryk kan læses i sin helhed ved at klikke her.

universitet; højere læreanstalt.

det fastsatte tidspunkt.

fastsat tidspunkt el. som Grundtvig anfører: grænse.

det danske sprog.

det latinske sprog.

iagttagelse.

i rigt mål, til overflod.

iagttagelse.

indenfor.

heldet, den gode skæbne.

nuvel.

forsvandt i, gik til.

sig.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 12.146, og Grundtvig 1845, nr. 3.012.

universitets; højere læreanstalts.

blændende; strålende.

lørdags.

lørdag.

(indflydelse) i det skjulte.

dyrkelsen af det latinske sprog.

dristigt imøde, frygtløst ind på livet af.

universitet; højere læreanstalt.

i det jordiske liv.

universitet; højere læreanstalt.

en, der mestrer det latinske sprog; sigter til Cicero.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

som Grundtvig anfører: forespørgsel.

sigter til Danske Kancelli, som var et centralforvaltningsorgan, der indtil 1660 var centralmagtens eneste ekspeditionskontor for sager vedrørende Danmark nord for Kongeåen, Norge, Island og Færøerne. Efter 1660 blev dets myndighedsområde indskrænket til disse områders rets-, kirke- og undervisningsvæsen samt deres lokaladministration. Danske Kancelli nedlagdes i 1848, og dets forretninger blev delt mellem Justits-, Indenrigs-, Finans- og Kultusministeriet.

skade (sig) ved at spørge for meget; jf. ordsproget ‘man kan vel forhøre sig (dvs. høre forkert), men ikke forspørge sig’, jf. Mau 1879, nr. 9.533, og Grundtvig 1845, nr. 674.

sejr.

universitet; højere læreanstalt.

skrivelse fra kongen (el. kongens kancelli), hvorved noget forkyndes, påbydes el. bevilges; forordning, reskript.

dølget, hemmeligholdt.

universitet; højere læreanstalt.

universitetets; den højere læreanstalts.

universitet; højere læreanstalt.

afklare; oplyse.

fratage.

nødvendigvis.

generation.

enlig; isoleret.

jf. ordsproget ‘hastværk duer kun til at fange lopper’, Grundtvig 1845, nr. 1.065.

ganske vist; rigtignok.

universitet; højere læreanstalt.

ordsprog, jf. Mau 1879, bind 1, s. 171, og Grundtvig 1845, nr. 468.

gjort fri af.

dyrkelsen af det latinske sprog.

universitet; højere læreanstalt.

forgænger.

universitetet; den højere læreanstalt.

dyrkelsen af det latinske sprog.

særdeleshed.

vigtige, betydningsfulde.

endnu.

Udtrykket har ikke kunnet identificeres.

universitet; højere læreanstalt.

velbegrundede.

universitets; højere læreanstalts.

i stand til, duelig til.

universitets; højere læreanstalts.

almen, universel; udbredt.

rundskrivelse; som Grundtvig anfører: cirkulære.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

tydeligvis.

universitet; højere læreanstalt.

tydeligvis.

få til at spire og gro.

nødvendigvis.

afgjort, bestemt.

universitet; højere læreanstalt.

forhekselse, fortryllelse.

almene, universelle; udbredte.

(indbyrdes) modstridende.

hals- og håndsret, dvs. uindskrænket magt.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

dyrkelsen af det latinske sprog.

af aske tilsmudsede.

her: indbydende, men uspiselige, giftige æbler.

universitet; højere læreanstalt.

universitetet; den højere læreanstalt.

rummer, omfatter.

åbenlyst.

som om.

blændværk.

bedrager.

udeladte; uænsede.

universitets; højere læreanstalts.

universitetsnavnet; den højere læreanstalts navn.

ædelt.

åbenlyst.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 11.882, og Grundtvig 1845, nr. 63.

universitet; højere læreanstalt.

afgjort, bestemt.

formfuldendte; velanbragte.

forkortede.

udefrakommende.

universitet; højere læreanstalt.

udefrakommende.

universitet; højere læreanstalt.

afgjort, bestemt.

universitet; højere læreanstalt.

folkets røst.

universitet; højere læreanstalt.

afgjort, bestemt.

hverken.

det danske sprog.

lærd verden; læsende publikum.

allerede.

det danske sprog.

det tyske sprog.

det latinske sprog.

generation.

dvs. spotske.

individet.

som Grundtvig anfører: nordboerne.

til fordel for.

lat., ved Jupiter.

lærd verden; læsende publikum.

helte-, krigerånd.

oplæres; dresseres.

allerede.

befolkning.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 3.352, og Grundtvig 1845, nr. 1.022.

rykker vi ud med; disker vi op med.

indsigt, visdom.

giver et positivt resultat i det (dvs. i folkelivet).

navn af universitet; navn af højere læreanstalt.

opblæste.

universiteter; højere læreanstalter.

salter vallen for at bevare den.

dvs. godter.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

dvs. håndværk; profession.

agtværdig, brav mand; dansk mand.

helte-, krigerdysten.

roligt ophold.

velbegrundet.

samfundet.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

herhjemme, dvs. i Danmark.

afgjort, bestemt.

allerede.

mest trofaste.

bekæmper.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.623, og Grundtvig 1845, nr. 1.633.

ordsprog.

forfædre.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

agtværdige, brave mænds; danske mænds.

ret, der tilhører folket.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.922, og Grundtvig 1845, nr. 1.694.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

almen.

det at bevæbne og indøve hele den krigsdygtige del af folket i krigsøjemed; især om en sådan af hele folket bestående hær.

hverken.

få hårde, ru el. barkede hænder.

krøblinge.

brødføde.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrke.

oplæring; eksercits.

straf, der består i at fastspænde en fange i en stærkt krumbøjet stilling og lænke hænder og fødder sammen.

særligt.

henblik på, hensyn til.

samfundsmæssige; statsborgerlige.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrker.

himmelstrøg.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrke.

oplærer; eksercerer.

letfærdige kvinder; fantasifostre.

personer, som tvinger en (ved trusler, overtalelser osv.) til at gøre noget.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrkers.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrker.

afgjort, bestemt.

sig.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrke.

blændende; strålende.

undtagen.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

fredelighed, kærlighed til fred.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrke.

vel oplært; vel ekserceret.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

fremmed, udansk sprog; kaudervælsk.

hvorvidt.

åbenlyst.

held, gode skæbne.

dvs. håndværk; profession.

vel oplært; vel ekserceret.

opretholder, bevarer.

sædvanligvis.

dvs. varer.

om, hvorvidt.

fastansatte el. langtidsansatte troppestyrke.

sædvanligvis.

vel oplært; vel ekserceret.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

åbenlyst.

held, gode skæbne.

bemærkelsesværdige.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

regne med, stole på.

held, gode skæbne.

mærket, fået at føle.

oplæringen; eksercitsen.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

hverken.

ondeste, værste.

sandsynlighed.

hæderfuld, ærefuld.

stridens.

herhjemme, dvs. i Danmark.

fastansat el. langtidsansat troppestyrke.

henblik på, hensyn til.

trøsterigt, opmuntrende.

oplæring; eksercits.

oplært; ekserceret.

afgjort, bestemt.

ondeste, værste.

ualmindeligt modige og uforfærdede.

naboer.

tvinges.

ganske vist.

bestemmer over, styrer.

bemærkelsesværdigt.

hverken.

åbenlyst.

gøre soldatertjeneste; springe soldat.

pine og plage ustandseligt.

alle mulige, alskens.

dvs. kunststykker.

indkaldelser til militærtjeneste.

oplæringer; eksercitser.

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker,*

dvs. kunster, færdigheder.

dvs. håndværk.

ordsprog, jf. Mau 1879, nr. 5.623, og Grundtvig 1845, nr. 1.633.

reglement for hær og flåde.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

almen, universel; udbredt.

ødelæggelse.

sædvanligvis.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

oplæringen; eksercitsen.

agtværdige, brave mænd; danske mænd.

forpligtelse til at gøre krigstjeneste, som påhviler alle landets våbenføre mænd.

det at bevæbne og indøve hele den krigsdygtige del af folket i krigsøjemed; især om en sådan af hele folket bestående hær.

endnu.

dvs. i løn, i hemmelighed, skjult.

tapre, modige børn.

helte-, krigerbørn.

ringe held.

jf. Mau 1879, nr. 2.047, og Grundtvig 1845, nr. 585.

ringe held.

dvs. flovere, dummere; mere åndløst.

lærde verden; læsende publikum.

dvs. ravdansk, ægte dansk.

åbenlyst.

regne med.

særlige.

held, gode skæbne.

ganske vist.

det danske sprog.

særlig.

held, god skæbne.

det danske sprog.

Anvendt litteratur

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker,*

- Goethe, Johann Wolfgang von (1811-1814 og 1833) *Aus meinem Leben. Dichtung und Wahrheit*. Stuttgart og Tübingen
- Grundtvig, N.F.S. (1845) *Danske Ordsprog og Mundheld, samlede og ordnede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*. København
- Kristensen, Evald Tang (1890) *Danske ordsprog og mundheld, skjæmtsprog, stedlige talemåder, ordspil og samtaleord*. København
- Mau, Edvard (1879) *Dansk Ordsprogs-Skat,* bind 1-2. København
- Wessel, Johan Herman (1799) 'Gaffelen' i *Johan Herman Wessels samtlige Skrivter,* bind 1-2. København